

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

TIRGOŠANĀS AR IETEKMI

BAKALaura DARBS

Autors: **Līva Skujiņa**

Studenta apliecības Nr.: ls11212

Darba vadītājs: profesore Valentija Liholaja

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba tēma ir „Tirgošanās ar ietekmi”. Par tirgošanos ar ietekmi Latvijā ir noteikta kriminālatbildība jau vairāk nekā desmit gadus, lai arī tiesu prakse attiecībā uz šo noziedzīgo nodarījumu nav izveidojusies.

Bakalaura darba mērķis ir veikt Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva teorētisko analīzi un izpētīt kvalifikācijas problēmjautājumus. Lai sasniegtu mērķi, autore aplūkoja tirgošanās ar ietekmi jēdzienu un tiesisko regulējumu Latvijas Republikā. Tika noskaidrots, kāds bija likumdevēja mērķis, ieviešot Krimināllikumā atbildību par tirgošanos ar ietekmi. Tika aplūkoti Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas jautājumi un izpētītas, kādas ir tirgošanās ar ietekmi noziedzīgā nodarījuma sastāva atšķirības no citiem Krimināllikumā noregulētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tika izpētīts, kādas ir tirgošanās ar ietekmi atšķirības no Latvijas Republikā noregulētas, bet citās valstīs regulētas darbības – lobēšanas un izpētīts ārvalstu regulējums attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi.

Aplūkojot ārvalstu tiesisko regulējumu attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi, autore secina, ka nepastāv vienota valstu attieksme, ka par tirgošanos ar ietekmi būtu jānosaka kriminālatbildība. Valstis, kuras nav ieviesušas kriminālatbildību, pamatā norāda uz grūtībām nošķirt nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi no lobēšanas, kas citās valstīs ir atzīta forma un likumīgi nostiprināta nacionālajās tiesībās.

Autore secina, ka Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums ir jānorobežo no tādiem Krimināllikumā noregulētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem kā neatļautas labuma pieņemšanas, kukuļņemšanas, kukuļdošanas, prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas un prettiesiskas labumu došanas. Tirgošanās ar ietekmi jēdziens bieži tiek saistīts ar lobēšanu, atšķirība, kas nošķir nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi no lobēšanas ir tas, ka persona, kura tirgojas ar ietekmi, ir ar korumpētu nodomu.

Atslēgvārdi: tirgošanās ar ietekmi, korupcija, kukuļošana, lobēšana.

ANNOTATION

The topic of the bachelor's paper is "Trading in Influence". For more than ten years there has been a criminal liability determined for trading in influence within Latvia, although no legal practice has formed with regard to this criminal offence.

The goal of the bachelor's paper is to carry out theoretical analysis of the content of the criminal offence included in Section 326.¹ of the Criminal Law and examine the qualifying issues. In order to reach the goal, the author reviewed the concept of trading in influence, as well as the legal order of the Republic of Latvia. The legislator's aim when introducing liability for trading in influence within the Criminal Law was also determined. The qualifying issues of the criminal offence included in Section 326.¹ of the Criminal Law were reviewed and the differences in the content of the criminal offence for trading in influence in comparison to other criminal offences regulated by the Criminal Law were examined. The differences of trading in influence were reviewed in comparison to actions that are not regulated in the Republic of Latvia but are regulated in other states, e.g. lobbying, and the order regarding the trade in influence present in other states was also analysed.

After reviewing the foreign legal order regarding the trade in influence, the author concludes that there is no single attitude regarding this matter among states and that there should be criminal liability for trading in influence. The states that have not introduced criminal liability for this matter mainly point out that it is difficult to separate illegal trading in influence from lobbying, which is approved in other countries and is lawfully set within national regulations.

The author concludes that the criminal offence included in Section 326.¹ of the Criminal Law has to be separated from such criminal offences regulated by the Criminal Law as unauthorised receipt of benefits, acceptance of bribes, giving of bribes, unlawful requesting and receipt of benefits, and unlawful giving of benefits. The concept of trading in influence is often linked to lobbying; however, the difference separating unlawful trade in influence from lobbying is the fact that the person who is trading in influence has corrupt intentions.

Key words: trading in influence, corruption, bribing, lobbying.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
SATURA RĀDĪTĀJS	4
IEVADS	5
1. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI JĒDZIENS UN TIESISKAIS REGULĒJUMS KRIMINĀLLIKUMĀ	6
2. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI KVALIFIKĀCIJA.....	13
3. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI NOROBEŽOŠANA NO CITIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM	27
4. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI ĀRVALSTU TIESISKAIS REGULĒJUMS	33
KOPSAVILKUMS	41
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	43

IEVADS

Kriminālbildība par tirgošanos ar ietekmi Krimināllikuma¹ (turpmāk - Krimināllikums) 326.¹ pantā ir paredzēta kopš 2002.gada. Šo desmit gadu laikā Latvijas Republikas tiesu prakse saistībā ar panta piemērošanu nav izveidojusies. Pants praktiski netiek piemērots, izņemot vienu, autorei zināmu tiesas spriedumu 2012.gadā, kurā tiesa personu attaisnoja, jo nesaskatīja tirgošanās ar ietekmi sastāva objektīvās puses pazīmes. Šajā rudenī masu medijos izskanēja informācija par mēģinājumu piemērot Krimināllikuma 326.¹pantu attiecībā uz konkrētu personu rīcību, taču attiecībā uz paredzēto noziedzīgo nodarījumu kriminālprocesu Ģenerālprokuratūra izbeidza, jo darbībās, kas uzskatāmas par pierādītām, netika saskatīts šā noziedzīgā nodarījuma sastāvs.

Šie piemēri norāda uz panta piemērošanas iespējamu problemātiku, kas vedināja autori izvirzīt mērķi veikt Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva teorētisko analīzi un izpētīt kvalifikācijas problēmjautājumus. Lai sasniegtu mērķi, autore izvirza vairākus aplūkojamus jautājumus, uz kuriem jārod atbilde:

1. jānoskaidro tirgošanās ar ietekmi jēdziens un tiesiskais regulējums Latvijas Republikā, jānoskaidro, kāds bija likumdevēja mērķis, ieviešot atbildību par tirgošanos ar ietekmi Krimināllikumā;
2. jāaplūko Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas jautājumi;
3. jāizpēta, kādas ir tirgošanās ar ietekmi noziedzīgā nodarījuma sastāva atšķirības no citiem Krimināllikumā noregulētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem;
4. jāizpēta, kādas ir tirgošanās ar ietekmi atšķirības no Latvijas Republikā noregulētas, bet citās valstīs regulētas darbības – lobēšanas;
5. jāiepazīstas ar ārvalstu regulējumu attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi.

Lai sasniegtu darba mērķi, autore ir izmantojusi tādas zinātniskās pētniecības metodes kā 1) analītiskā metode; 2) salīdzinošā metode; 3) vēsturiskā metode; 4) induktīvā metode. Pētot normatīvo regulējumu, tiesību literatūru, Eiropas Padomes institūciju ziņojumus, tika veikta avotu analīze, atziņu vērtēšana, balstoties uz analītisko metodi. Analizējot citu valstu pieredzi, tika izmantota salīdzinošā metode. Vēsturiskā metode tika izmantota, pētot kā Krimināllikumā laika gaitā ir mainīts 326.¹ pants un likumdevēja vēsturiskās gribas noskaidrošana, aplūkojot likumprojektu anotācijas. Induktīvā metode tika izmantota, izdarot secinājumus no tiesu prakses.

¹ Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200.

1. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI JĒDZIENS UN TIESISKAIS REGULĒJUMS KRIMINĀLLIKUMĀ

Tirgošanās ar ietekmi kā noziedzīga nodarījuma jēdziens ietilpst korupcijas jēdzienā. „Korupcija ir valsts varas un pārvaldes institūciju amatpersonu ļaunprātīga sava dienesta stāvokļa izmantošana vai citāda, ar likumu aizliegta darbība aiz neuzmanības vai citas personīgas ieinteresētības, kā rezultātā viņi nonāk ietekmējamā stāvoklī un atkarībā no uzņēmēju, finanšu vai citādiem grupējumiem, ar ko tiek apdraudēta amatpersonas spēja ievērot savā dienesta darbībā valsts intereses.”² Zinātniskajā literatūrā attiecībā uz korupcijas definēšanu ir vērojama liela daudzējādība. Viens no uzskatiem ir, ka korupciju var iedalīt trīs veidos: ar varu uzspiesta, manipulatīva un nepotiska.³ Pirmais attiecas uz situāciju, kad kāds ir piespiests ar varu iesaistīties kukuļošanā, lai gūtu vai aizsargātu kāda tiesības vai vajadzības. Otrais attiecas uz mēģinājumu ietekmēt lēmumus kāda labā daudzās dzīves jomās. Trešais attiecas uz privilēģētu attieksmi pret radnieku un draugu iecelšanu amatos, kas var ietvert arī organizatorisku nepotismu, tas ir, īpašas priekšrocības politiskajām partijām vai sabiedriskajām organizācijām. Tirgošanās ar ietekmi gadījumā, tiek izmantots manipulatīvs veids, lai prettiesiski tiktu ietekmēta valsts amatpersonas rīcība. Piemēros, kad tiek runāts par noziedzīgu nodarījumu, tirgojoties ar ietekmi, tiek lietoti tādi termini kā "ietekmes tirgus"⁴ (angļu valodā - *influence market*). Termins "tirgus" norāda uz to, ka noziedzīgais nodarījums var veidot sarežģītu struktūru, kurā iesaistītas daudzas personas, kas apgrūtina noziedzīgā nodarījuma pierādīšanu. Vēl attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi tiek lietots termins "fona korupcija" (angļu valodā - *background corruption*): „Pretkorupcijas līgumi attiecas arī uz tā saukto "fona korupciju", liekot valstīm ieviest kriminālatbildību par tirdzniecību ar ietekmi un ļaunprātīgas ietekmes izmantošanu.”⁵

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas 18.pantā⁶ ir dota tirgošanās ar ietekmi definīcija. Tirgošanās ar ietekmi ir definēta kā nepienācīgu priekšrocību solījums, piedāvājums vai došana, tieši vai netieši, valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai vai nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša pieprasīšana vai pieņemšana no kādas valsts amatpersonas vai citas personas - vai nu pašai šai amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai valsts amatpersona vai cita persona ļaunprātīgi izmantotu savu esošo

²Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 119.lpp.

³Krieger J. The Oxford companion to politics of the world. Oxford: Oxford University Press, 1993, p.199.

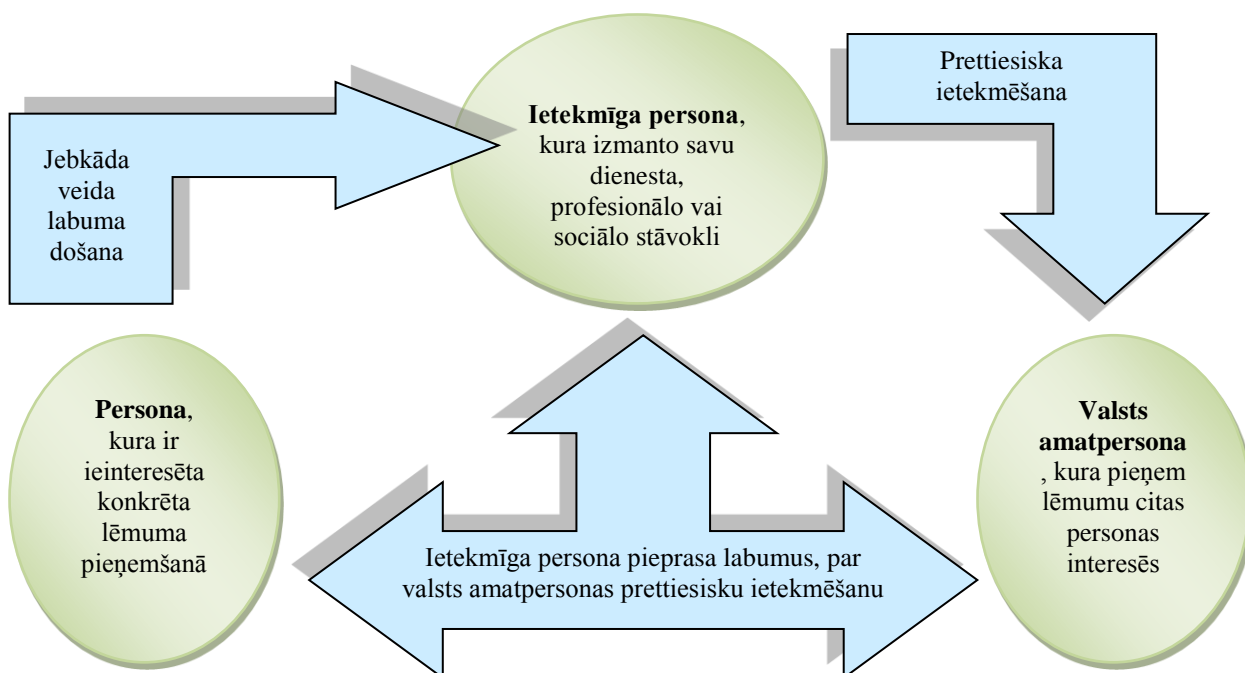
⁴ Johnston M. Syndromes of corruption : wealth, power, and democracy. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p.60.

⁵ Ivory R. Corruption, asset recovery, and the protection of property in public international law : the human rights of bad guys. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p.80.

⁶Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija: Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30.novembris, Nr.191.

vai šķietamo ietekmi nolūkā saņemt no dalībvalsts pārvaldes vai publiskas iestādes nepienākošos priekšrocību personai, kura ierosināja šādu rīcību vai jebkurai citai personai.

Krimināllikuma 326.¹ pantā⁷ ir paredzēta atbildība par tirgošanos ar ietekmi. Panta pirmā daļa paredz, ka par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu personiski vai ar starpnieku jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību jebkuras personas interesēs, neatkarīgi no tā, vai materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai, ja nav šā likuma 323.pantā paredzētā nozieguma pazīmju, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu. Panta otrā daļa nosaka, ka par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma pieņemšanu vai par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšanu sev vai jebkurai citai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu jebkuras personas interesēs, ja nav šā likuma 198. un 320.pantā paredzētā nozieguma pazīmju, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem. Shematiski tirgošanās ar ietekmi procesu var aplūkot 1.attēlā.

1.1. attēls *Tirgošanās ar ietekmi process*

⁷ Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv> [aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

Tirgošanās ar ietekmi ir kopš 2002.gada regulēts noziedzīgs nodarījums. Par tirgošanos ar ietekmi tika noteikta atbildība Krimināllikumā, jo 1999. gada 27.janvārī Latvijas valdība parakstīja Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju, kuras mērķis ir aizsargāt sabiedrību no korupcijas.⁸ Eiropas Padomes dalībvalstis un citas valstis, kuras piedalījās Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas izstrādāšanā, preambulā ir vienojušās, ka korupcija apdraud likumību, demokrātiju un cilvēktiesības, mazina normālas pārvaldes iespējas, godīgumu un sociālo taisnīgumu, deformē konkurenci, traucē ekonomiskajai attīstībai un apdraud demokrātisko institūciju stabilitāti un sabiedrības morālos pamatus, tāpēc ir nepieciešams pieņemt atbilstošus normatīvos aktus un veikt preventīvus pasākumus, lai efektīvi cīnītos pret korupciju.⁹ Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijā ir atrunāts, kādus pasākumus veiks dalībvalstis, lai izskaustu katru atsevišķu korupcijas veidu. Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12.pantā¹⁰ ir noteikts, ka, lai cīnītos ar tirgošanos ar ietekmi, dalībvalstis veiks tādas likumdošanas un cita veida pasākumus, kādi nepieciešami, lai saskaņā ar valsts likumu kvalificētu kā noziedzīgu nodarījumu tāda veida apzināti veiktu darbību, ar kuru jebkura persona sola, piedāvā vai dod, tieši vai netieši, jebkuru nepienākošos priekšrocību jebkurai personai, kura apgalvo vai apstiprina, ka ir spējīga pret šīs priekšrocības saņemšanu nelikumīgā veidā ietekmēt lēmuma pieņemšanu, ko veic jebkura nacionālās valsts amatpersona, nacionālās valsts publiskas asamblejas loceklis, ārvalsts amatpersona, ārvalsts publiskas asamblejas loceklis, starptautisku organizāciju amatpersona, starptautisku parlamentāru asambleju loceklis, starptautisku tiesu tiesnesis un amatpersona. Dalībvalstis ir vienojušās, ka nav nozīmes tam, vai nepienākošā priekšrocība ir paredzēta šai personai, vai jebkurai citai personai. Nav nozīmes arī tam, vai šāda ietekme ir tikusi izdarīta vai ietekme ir bijusi iedomāta, kas novedusi pie paredzētajiem rezultātiem.

Latvijas Republika Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2001.gada 9.februārī, tā stājās spēkā 2002.gada 1.jūlijā. Latvija Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja ar vienu atrunu attiecībā uz savstarpējo tiesisko palīdzību. 2006.gada 27.jūlijā Latvija ir ratificējusi Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas papildprotokolu. Latvijā tas stājās spēkā 2006. gada 1. novembrī. Papildprotokolu Latvija ratificēja bez atrunām.¹¹

⁸Krimināllikuma anotācija. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0677_0[aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

⁹Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 20.decembris, Nr.460/464.

¹⁰ Turpat.

¹¹GRECO trešās vērtēšanas atbilstības ziņojums par kriminālatbildību par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem Latvijā. Pieejams:

2002.gada 25.aprīļa Krimināllikuma redakcija, kas stājās spēkā no 2002.gada 23.maija, ieviešot 326.¹ pantu, paredzēja, ka personu var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām, ja tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmējusi kādas valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, šai amatpersonai piedāvājot materiālas vērtības, mantiskas vai citāda rakstura labumus. Šā panta otrā daļa savukārt paredzēja, ka par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu jebkurai personai, lai tā personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu vai pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

Laika gaitā Krimināllikumā ir mainīta noziedzīgā nodarījuma klasifikācija. Sākotnēji tirgošanās ar ietekmi tika klasificēta kā kriminālpārkāpums, kā to paredzēja Krimināllikuma 7.panta otrā daļa, nosakot, ka kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par diviem gadiem, vai vieglāks sods.

Līdz šim brīdim Krimināllikuma 326.¹ pantā ir veikti trīs grozījumi, kā rezultātā tirgošanās ar ietekmi, kas sākotnēji bija kriminālpārkāpums, par kura izdarīšanu draudēja sods ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem, šobrīd Krimināllikuma 326.¹ pirmajā daļā ir klasificēta kā mazāk smags noziegums, par kuru draud atbildība ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem, savukārt Krimināllikuma 326.¹ otrajā daļā ietvertais noziedzīgais nodarījums ir klasificēts kā smags noziegums, par kuru draud atbildība ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.

Šāda noziedzīgā nodarījuma klasifikācija izriet no Krimināllikuma 7.panta aktuālās redakcijas, kura atbilstoši 2012.gada 13.decembragrozījumiem¹² nosaka, ka mazāk smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru Krimināllikumā ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par trim gadiem, smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru Krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem.

2005.gada 1.janvārī stājās spēkā pirmie grozījumi 326.¹ pantā, kas izdarīti ar 2004.gada 12.februāra likumu „Grozījumi krimināllikumā”¹³, kas papildināja iespējamās sankciju veidus par 326.¹ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Bez jau minētajiem sodiem, brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem, arestu vai naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp[aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

¹² Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27.decembris, Nr.202.

¹³ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.marts, Nr.34.

mēnešalgām, turpmāk tiesa varēja piemērot piespiedu darbu. Likumdevējs grozījumus pantā veica, pamatojoties uz Ministru kabineta 2002.gada 18.jūnija Konceptiju par izmaiņām sodu sistēmā.¹⁴ Likumdevēja mērķis bija nodrošināt iespēju vairāk piemērot ar brīvības atņemšanu nesaistītus sodus un pamatojoties uz ārvalstu pieredzi, ieviest soda veidu – piespiedu darbi, kas tika uzskatīts par progresīvu soda veidu. Tirgošanās ar ietekmi 2005.gadā joprojām tiek klasificēta kā kriminālpārkāpums, saskaņā ar Krimināllikuma 7.panta otro daļu.

Būtiskas izmaiņas Krimināllikuma 326.¹ pantā tika veiktas ar 2009.gada 19.novembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”¹⁵, kas stājās spēkā 2009.gada 23.decembrī. Pirmkārt, ar izmaiņām tika pastiprināta atbildība par tirgošanos ar ietekmi. Kopš 2009.gada tirgošanās ar ietekmi vairs netiek klasificēta kā kriminālpārkāpums, bet kā mazāk smags noziegums, par kura izdarīšanu var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, atbilstoši tajā laikā Krimināllikuma 7.pantā noteiktajai noziedzīgu nodarījumu klasifikācijai, saskaņā ar kuru, par mazāk smagu noziegumu tika atzīts tīšs nodarījums, par kuru Krimināllikumā tika paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem. Izmaiņas 326.¹ pantā, kas stājās spēkā 2009.gada 23.decembrī, paredzēja par panta pirmajā daļā nodarīto noziedzīgo nodarījumu sodu – brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai arestu, vai piespiedu darbu, vai naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz diviem gadiem vai bez tā. Savukārt par otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sodu – brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai arestu, vai piespiedu darbu, vai naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem vai bez tā.

Otrkārt, izmaiņas paredzēja ieviest Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas nostādnes, kas paredz, ka krimināli sodāma ir ne tikai tirgošanās ar ietekmi tās personas interesēs, kura piedāvā vai dod labumu, bet krimināli sodāma ir arī tirgošanās ar ietekmi jebkuras citas fiziskās vai juridiskās personas interesēs. Ņemot vērā, ka Krimināllikuma 326.¹ pants līdz tam neparedzēja atbildību par tirgošanos ar ietekmi jebkuras personas interesēs, ne tikai tās personas interesēs, kura labumu piedāvā vai dod, pants tika papildināts atbilstoši Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijai.

Treškārt, Krimināllikumā tika veikti gramatiski labojumi. Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā daļā līdz tam bija paredzēta atbildība par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta,

¹⁴ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams:

http://www.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0318_0 [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].

¹⁵ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, Nr.193.

profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, bet otrā daļa paredzēja atbildību par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma pieņemšanu, ko izdarījusi jebkura persona, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu vai pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu. Grozījumi 326.¹ pantā paredzēja vārdus „ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu” aizstāt ar vārdiem „ietekmētu valsts amatpersonas darbību”.¹⁶ Likumdevēja mērķis bija izvairīties no liekvārdības, jo vārds „darbība” ir plašāks jēdziens, kas ietver sevī jēdzienu „lēmuma pieņemšana”. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā daļā vārds „lēmuma pieņemšana” tika dzēsts.

Pēdējās izmaiņas Krimināllikuma 326.¹ pantā tika veiktas 2012.gada 13.decembrī, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī. Grozījumi Krimināllikuma 326.¹ panta otrajā daļā noteica, ka par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšanu tiek noteikta kriminālatbildība. Likumdevējs pēdējos grozījumus ieviesa, jo Pretkorupcijas starpvalstu grupa (GRECO) bija norādījusi uz nepilnību Krimināllikuma 326.¹ pantā, vēršot uzmanību uz to, ka likumā nav skaidri noteikts, ka materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšana, lai ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu jebkuras personas interesēs, ir noziedzīgs nodarījums.¹⁷

Pretkorupcijas starpvalstu grupa (GRECO) tika izveidota 1999.gadā. Noslēdzot Eiropas Padomes līgumu par Pretkorupcijas starpvalstu grupa (GRECO) nodibināšanu, Latvija grupai pievienojās 2000.gada 15.jūnijā. Pretkorupcijas starpvalstu grupa (GRECO) tika izveidota, lai uzraudzītu valstu atbilstību organizācijas pretkorupcijas standartiem.¹⁸

Trešās vērtēšanas kārtas otrajā atbilstības ziņojumā par Latviju, kas pieņemts GRECO 63.plenārsēdē 2014.gada 28.martā¹⁹ GRECO atzinīgi novērtēja pēdējos Krimināllikuma 326.¹ panta grozījumus, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī, un secināja, ka rekomendācija ir tikusi apmierinoši īstenota. Otrajā atbilstības ziņojumā GRECO secināja, ka Krimināllikuma

¹⁶ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/F5E8FC4FBE48732DC22575CA002E1BDE?OpenDocument#B> [aplūkots 2015.gada 11.oktobrī].

¹⁷ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument#B> [aplūkots 2015.gada 11.oktobrī].

¹⁸ Par Eiropas Padomes līgumu par Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) nodibināšanu: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 30.jūnijs, Nr.244/246.

¹⁹ GRECO trešās vērtēšanas kārtas pielikums otrajam atbilstības ziņojumam par Latviju. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 11.oktobrī].

326.¹ panta grozījumi bija saskaņā ar rekomendāciju, jo sankcijas par tirgošanos ar ietekmi tika palielinātas un par netiešo aktīvo tirgošanos ar ietekmi, kā arī par nepamatotas priekšrocības prasīšanu, lai neadekvāti ietekmētu trešo pušu lēmumus, tika paredzēta kriminālatbildība.

2015.gada 16.jūlija Ministru kabineta rīkojumā Nr.393 „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.-2020.gadam”²⁰ norādīts, ka līdzšinējās korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas mērķis bija nodrošināt valsts amatpersonām uzticētās varas godprātīgu un likumīgu izmantošanu valsts un sabiedrības interesēs. Tiek norādīts, ka korupcijas izplatība valsts pārvaldē ir ievērojami samazinājusies, tomēr par pilnīgu šīs negatīvās parādības neesamību vēl arvien nevar runāt. Lielākā problēma labas pārvaldības nodrošināšanā ir neproporcionalitāte starp valsts amatpersonām piešķirtās varas apjomu, no vienas puses, un amatpersonu atlīdzību, kontrolējamību un soda neizbēgamību, no otras puses. Šie ierobežojošie faktori ir cieši saistīti ar Latvijas ekonomiku un individuālu privātpersonu zemo dzīves līmeni. Jomās, kur ir nodrošināts varas apjomam atbilstošs atlīdzības apmērs, korupcijas risku pastāvēšana saistāma ar uzraudzības un iekšējās kontroles trūkumu, amatpersonu negodprātību un vēlmi iedzīvoties. Autore uzskata, ka tiesiskais regulējums korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā ir pietiekams, tai skaitā ir noregulēta kriminālatbildība par tirgošanos ar ietekmi. Latvijai ir saistošas ANO Pretkorupcijas konvencija, Eiropas Padomes Pretkorupcijas konvencija un līdz ar to arī Eiropas Padomes līgums "Par Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) nodibināšanu" un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Pretkukuļošanas konvencija.

²⁰Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.-2020.gadam. Ministru kabineta 2015.gada 16.jūlija rīkojums Nr.393. Latvijas Vēstnesis, 2015. 17.jūlijs, Nr.138.

2. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI KVALIFIKĀCIJA

Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija ir pilnīga atbilstības konstatēšana starp noziedzīga nodarījuma faktiskajām pazīmēm un Krimināllikuma normā paredzētā konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm. Pamats apgalvot, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums ir tikai tad, ja noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā. Ja kaut vai pēc vienas pazīmes šādu sakritību nav iespējams konstatēt, tad ir jāatzīst, ka personas darbībā vai bezdarbībā nav konkrētā noziedzīga nodarījuma sastāva, un tāpēc nav pamata, lai personu sauktu pie kriminālatbildības.²¹ Lai konstatētu, ka saskaņā ar Krimināllikuma 326.¹ pantu, personas darbība ir kvalificējama kā tirgošanās ar ietekmi, nepieciešams konstatēt pilnīgu atbilstību starp noziedzīga nodarījuma faktiskajām pazīmēm un 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm.

Par noziedzīga nodarījuma sastāvu krimināltiesību teorijā dēvē Krimināllikumā paredzēto visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopumu, kas ir nepieciešams un pietiekams, lai atzītu kaitīgu nodarījumu par noteikta veida noziedzīgu nodarījumu.²² Noziedzīga nodarījuma sastāva teorētiskai analīzei tiek izdalīti četri noziedzīga nodarījuma sastāva elementi – noziedzīga nodarījuma objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse.²³

„Noziedzīga nodarījuma **objekts** ir ar krimināllikumu aizsargātās valsts, sabiedrības, atsevišķu indivīdu intereses, kuras tiek apdraudētas noziedzīga nodarījuma rezultātā. Krimināltiesību teorijā noziedzīga nodarījuma objektu iedala trijos veidos: vispārējā, grupas un tiešajā noziedzīgā nodarījuma objektā.”²⁴

Visu interešu kopums noteiktā valsts un sabiedrības attīstības posmā, kurus apdraud noziedzīgi nodarījumi, kas par tādiem ir atzīti Krimināllikumā, ir vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts, kas ir kopīgs visiem noziedzīgiem nodarījumiem.²⁵

Noziedzīgā nodarījuma grupas objekts ir daļa no tām interesēm, kas ir iekļautas noziedzīgu nodarījumu vispārējā objekta jēdzienā. Noziedzīgo nodarījumu grupas objekts ir vienādas vai viena veida un savstarpēji saistītas vairākas interese, kuras apdraud noziedzīgo nodarījumu grupa. Grupas objektam ir liela nozīme, jo noziedzīgu nodarījumu grupas objekts dod iespēju klasificēt krimināltiesību normas pēc apdraudēto interešu rakstura un to

²¹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 46. - 47.lpp.

²² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 10. - 11.lpp.

²³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 30.lpp.

²⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 23.lpp.

²⁵ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 60.lpp.

savstarpējās saistības. Krimināllikuma Sevišķās daļas struktūra ir veidota pēc grupas objekta pazīmēm, kurā noziedzīgie nodarījumi, kas apdraud tādas pašas vai viena veida intereses, apvienoti Krimināllikuma Sevišķās daļas atsevišķās nodaļās.²⁶

„Tirgošanās ar ietekmi grupas objekts ir valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normāla darbība. Tirgošanās ar ietekmi notiek, lai ar tās palīdzību panāktu valsts amatpersonas kādu darbību izdarīšanu vai kāda lēmuma pieņemšanu vai pamudinātu uz to kādu citu personu.”²⁷ Latvijas Republikas valsts iestādes - Latvijas Valsts prezidenta kanceleja, Latvijas Republikas Saeima, Latvijas Republikas Ministru kabinets, Saeimas Eiropas Savienības informācijas centrs, Latvijas Republikas Satversmes tiesa, Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Latvijas Republikas Valsts kontrole, Latvijas Banka, Centrālā vēlēšanu komisija, Finanšu un kapitāla tirgus komisija, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Valsts aģentūra „Eiropas Savienības informācijas aģentūra”, kā arī trīspadsmit ministrijas un to padotībā vai pārraudzībā esošās iestādes, kā arī pašvaldības un pašvaldību izveidotas iestādes – visu augstākminēto valsts un pašvaldību institūciju normāla darbība ir tirgošanās ar ietekmi objekts. Kārlis Dišlers ir definējis, ka: „Valsts dienests ir publiski tiesisks stāvoklis, kurā atrodas personas, kam uzticēta valsts uzdevumu pildīšana.”²⁸ Mūsdienu administratīvo tiesību eksperts Edvīns Danovskis valsts dienestu definē kā īpašas tiesiskas attiecības starp publisku personu un tajā nodarbinātajiem. Valsts dienestā šobrīd ietilpst šādas personu grupas:

1. ierēdņi;
2. amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm;
3. karavīri;
4. tiesneši un prokurori.²⁹

Valsts civildienesta likuma 1.pants³⁰ un Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.pants³¹ nosaka, ka valsts pārvaldei ir jānodrošina tiesisku, stabilu, efektīvu un atklātu darbību. Ir noteikts, ka valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs. Pie sabiedrības interesēm pieder arī samērīga privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošana. Valsts pārvaldei, atsevišķai iestādei vai amatpersonai, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu. Taču korupcija grauj visus šos iepriekš minētos principus, kā arī rada nevienlīdzību un grauj

²⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 61.lpp.

²⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 776.lpp.

²⁸ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 153.lpp.

²⁹ Danovskis E. Valsts dienesta jēdziens. Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 287.lpp.

³⁰ Valsts civildienesta likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 22.septembris, Nr.331/333.

³¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, Nr.94.

demokrātiskas pārvaldes būtību un mērķi. Tiek nodarīts būtisks kaitējums valsts pārvaldes reputācijai. Katrs atklātībā nācis korupcijas gadījums rada negatīvu iespaidu par visu valsts pārvaldi un rada neuzticību valdībai un Saeimai.

„Noziedzīgo nodarījumu tiešais objekts ir tās intereses, ko apdraud konkrēta veida noziedzīgs nodarījums. Noziedzīga nodarījuma tiešajā objektā ietilpst tā konkrētā interese vai vairākas savstarpēji saistītas intereses, kuras kaitīgais nodarījums apdraud tiešā veidā, tāpēc tās aizsargā jau konkrētā Krimināllikuma Sevišķās daļas norma.”³²

Tirgošanās ar ietekmi tiešais objekts ir intereses, kuras apdraud Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums. Tiešais objekts ir vienāds ar grupas objektu, tas apdraud valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normālu darbību. Apdraudētas ir konkrētas valsts iestādes, pašvaldības iestādes, valsts dienesta personu grupas intereses vai konkrēta valsts sfēra, piemēram, valsts ekonomiskā izaugsme un attīstība. Tirgošanās ar ietekmi var atstāt būtiskas sekas uz valsts ekonomiskajiem rādītājiem un valsts konkurētspēju, kā rezultātā vājinās valsts ekonomiskā stabilitāte un tiek apdraudēta ne tikai valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normāla darbība, bet arī valsts drošība.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas preambulā³³ ir noteikts, ka konvencijas dalībvalstis ir vienojušās par draudiem, kurus korupcija rada valstu stabilitātei un drošībai. Dalībvalstis ir vienojušās, ka korupcija:

1. grauj iestāžu darbību;
2. grauj demokrātijas pamatvērtības;
3. grauj ētikas pamatvērtības;
4. grauj taisnīguma pamatvērtības;
5. pakļauj riskam ilgtspējīgu attīstību un tiesiskumu;
6. pakļauj riskam tiesiskumu.

Konvencijas dalībvalstis uzsver saikni ar citām noziedzības formām, īpaši organizēto noziedzību un ekonomisko noziedzību, tajā skaitā naudas atmazgāšanu. Valstu politisko stabilitāti un ilgtspējīgu attīstību apdraud korupcijas gadījumi, kas saistīti ar valsts resursiem. Dalībvalstis vienojās, ka korupcija nav vairs tikai katras dalībvalsts vietēja problēma, bet starptautiska parādība, kas skar visu valstu sabiedrību un ekonomiku, tāpēc būtiski ir vienoties starptautiskā sadarbībā, lai novērstu un kontrolētu korupciju.

Starptautiskās pretkorupcijas organizācijas «*Transparency International*» sagatavotais Korupcijas uztveres indekss izvērtē valstis atbilstoši tam, kādā mērā tajās tiek uztverta

³² Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 63.lpp.

³³ Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija: Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30.novembris, Nr.191.

korupcijas pastāvēšana valsts amatpersonu un politiķu starpā. Tas ir no vairākiem elementiem sastāvošs indekss, kurā dati par korupciju tiek iegūti no ekspertu un uzņēmumu aptaujām, ko veikušas dažādas neatkarīgas iestādes ar labu reputāciju. Nevalstiskās organizācijas «*Transparency International*» ikgadējā ziņojumā par korupcijas uztveri Latvija 2014.gadā ar 55 punktiem no 100 bija 43.vietā, kuru tā daļa ar Dienvidkoreju, Maltu un Seišelu salām. Eiropas Savienības un Rietumeiropas valstu grupā labāks rezultāts nekā Latvijai bija, piemēram, Igaunijai un Francijai (69 punkti un 26.vieta tāpat kā Katarai), Polijai (61 punkts un 35.vieta tāpat kā Taivānai), Lietuvai un Slovēnijai (58 punkti un 39.vieta tāpat kā Dominikai).³⁴ Pēc korupcijas izplatības rādītājiem var noteikt labklājības līmeni valstī. Ekonomiski attīstītās valstīs, korupcija nav tik izplatīta, savukārt mazattīstītās valstīs korupcija ir izplatīta un nopietna problēma. Korupcija valstī ir negatīvs signāls starptautiskiem uzņēmumiem, kuri vērtē uzņēmējdarbības vidi un korupcijas izplatību konkrētajā valstī. Ja korupcijas izplatība netiek pārvarēta, labklājība valstī nevar celties, jo ir samazināta ekonomikas attīstība, kropļota konkurence un tirgus ekonomika. Korupcija, tai skaitā, tirgošanās ar ietekmi atstāj politiskas, ekonomiskas un sociālas sekas. „Redzamākās sekas tiek atstātas uz ekonomisko attīstību, jo attīstās ēnu ekonomika un tiek izjaukti tirgus konkurences mehānismi. Attiecībā uz politisko sfēru, korupcija veicina politiskās atbildības trūkumu, samazina ticību demokrātiskai varai, samazinās valsts prestižs starptautiskajā vidē. Korupcija veicina tiesisko nihilismu un laika gaitā sabiedrība sāk nepakļauties likumiem. Tiek palēnināta ekonomikas attīstība un pat panākts tās regress. Tā palielina nabadzību, novirzot resursus, kas domāti palīdzībai, uz negodīgo amatpersonu un biznesmeņu kabatām. Tā ir politiskās neapmierinātības un sociālās nevienlīdzības cēlonis.”³⁵

Krimināltiesību teorijā tiek izdalīts galvenais tiešais objekts un papildu tiešais objekts. Noziedzīga nodarījuma galvenais tiešais objekts ir tās intereses, kuras vienmēr ir apdraudētas ar noteikta veida noziedzīgo nodarījumu, jo tieši šo interešu aizsardzībai likumdevējs ir paredzējis attiecīgo normu. Ja vienlaikus tiek apdraudēti vairāki dažādi noziedzīga nodarījuma tiešie objekti, kurus likumdevējs ietvēris viena noziedzīga nodarījuma sastāvā, ir jānosaka konkrētā noziedzīgā nodarījuma galvenais tiešais objekts, jo tieši no tā atkarīgs, vai noziedzīgais nodarījums tiek kvalificēts pareizi. Savukārt noziedzīgo nodarījumu papildu tiešais objekts ir tādas intereses, kas citā gadījumā ir patstāvīgs kāda cita nodarījuma tiešais objekts, bet konkrētā gadījumā atbilstoši Krimināllikuma Sevišķas daļas normas konstrukcijai reizē ar noziedzīgā nodarījuma galveno tiešo objektu tiek aizsargāts tikai tāpēc, ka tam ar to

³⁴Transparency International publication. Corruption Perceptions Index 2014. Pieejams: <https://www.transparency.org/whatwedo/publication/cpi2014> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

³⁵ Vilks A., Ķipēna K. Korupcija. Rīga: SIA „Lietišķās informācijas dienests”, 2000, 51.-53.lpp.

pašu noziedzīgo nodarījumu neizbēgami tiek radīts kaitējums. Noziedzīgā nodarījuma papildu tiešā objekta iekļaušana noziedzīga nodarījuma sastāvā neveido jauna veida noziedzīgu nodarījumu, bet vairumā gadījumu liecina par attiecīgā noziedzīgā nodarījuma paaugstinātu kaitīgumu, par ko sankcijā ir paredzēts bargāks sods.³⁶ Autore secina, ka Krimināllikuma 326.¹ pantā netiek aizsargātas tādas intereses, kas ir kāda cita noziedzīga nodarījuma tiešais objekts.

Noziedzīga nodarījuma objekts ir saistīts ar nodarījuma priekšmetu, jo iedarbojoties uz priekšmetu, tiek aizskartas intereses, kuras aizsargā Krimināllikuma norma. Noziedzīga nodarījuma priekšmets ir ārējā pasaulē objektīvi eksistējoša lieta, pret kuru tieši vērsts kaitīgs nodarījums un tāpēc tiek apdraudēts noziedzīga nodarījuma objekts. Ir divi būtiski apstākļi, kas jāņem vērā, runājot par noziedzīga nodarījuma priekšmetu. Pirmkārt, atšķirībā no noziedzīga nodarījuma objekta, noziedzīga nodarījuma priekšmets visos nodarījuma sastāvos nav obligāta pazīme. Otrkārt, noziedzīga nodarījuma priekšmetu nedrīkst sajaukt ar nodarījuma izdarīšanas rīkiem un līdzekļiem, ar kuriem noziedzīgais nodarījums tiek izdarīts.³⁷ Autore secina, ka Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertajam noziedzīgajam nodarījumam nav priekšmeta, jo materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi, kas tiek piedāvāti, pieņemti, nodoti vai pieprasīti ir nodarījuma izdarīšanas līdzekļi, ar kuru palīdzību tiek panākta valsts amatpersonas prettiesiska ietekmēšana. Analogiska situācija ir, kvalificējot noziedzīga nodarījuma sastāvu kukuļošanas gadījumos, kur kukulis ir līdzeklis, kas tiek izmantots noziedzīga nodarījuma izdarīšanai. „Analizējot kukuļa saturu, pareizāk ir runāt par „kukuļa priekšmetu”. KL 320. un 323.pantā kukulis ir raksturots kā materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labums. Šādu apzīmējumu likumdevējs ietvēris arī KL 326.¹, 326.², 198. un 199.pantā, kur formulēti līdzīgi sastāvi, tādēļ šeit paustais vienādā mērā attiecināms arī uz šīm krimināltiesību normām.”³⁸ Materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi, kā iepriekš minēts, ir līdzekļi, ar kuru palīdzību tiek panākta konkrēta rīcība no valsts amatpersonas puses. Tās var būt jebkāda veida priekšrocības, kas pienāksies personai, kura ietekmēs valsts amatpersonas lēmumu, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli. Piemēram, iecelšana labi apmaksātā amatā. Ir iespējama situācija, kad materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi tiks nodoti kādai ar ietekmīgu personu saistītai trešajai personai.

Noziedzīga nodarījuma **objektīvā puse** ir ar likumu aizsargātā objekta apdraudējuma ārējais akts. Tā ir personas uzvedības ārējā izpausme, kura noris objektīvajā pasaulē un

³⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 65.-66.lpp.

³⁷ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 44. - 47.lpp.

³⁸ Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/.../lv_jaunumi_Petijums.pdf[aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

izpaužas kaitējuma nodarīšanā šim objektam vai radot draudus nodarīt tam kaitējumu. Objektīvās puses pazīmes tiek iedalītas pamatpazīmēs un papildpazīmēs. Papildpazīmes ir tādas pazīmes, kuras ietvertas tikai atsevišķu noziedzīgu nodarījumu sastāvā. Savukārt objektīvās puses pamatpazīmju jeb obligāto pazīmju kopums ir atkarīgs no noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas – formāls vai materiāls noziedzīga nodarījuma sastāvs. Ja formālu noziedzīgu nodarījumu sastāvu obligāta objektīvās puses pazīme ir tikai nodarījums, tad materiālajos sastāvos bez nodarījuma obligātas ir arī sekas un cēloņsakarība.³⁹

Nodarījumam kā obligātai noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmei jābūt prettiesiskam, kaitīgam, apzinātam un brīvprātīgam. Kā izriet no Krimināllikuma 1.panta un 6.panta, kriminālsodāma ir tikai tāda darbība vai bezdarbība, kura ir kaitīga, jo apdraud ar krimināllikumu aizsargātās intereses, un prettiesiska, jo par to ir paredzēta kriminālatbildība. Cilvēka domas, pārliecība, uzskati nevar būt par pamatu saukšanai pie kriminālatbildības. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse (nodarījums) var izpausties kā darbība – prettiesiska aktīva personas uzvedība vai kā bezdarbība – prettiesiska pasīva personas uzvedība.⁴⁰

Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums no objektīvās puses izpaužas darbībās. Panta pirmā daļa paredz atbildību par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu, savukārt panta otrā daļa – par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma pieņemšanu vai par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšanu, lai šī persona, kura saņem labumu, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību jebkuras personas interesēs. Krimināllikuma 326.¹ pantā ir paredzēti trīs valsts amatpersonas ietekmēšanas veidi: izmantojot dienesta stāvokli, izmantojot profesionālo stāvokli vai izmantojot sociālo stāvokli. Kā, piemēram, ietekmēšana var izpausties iedomātā situācijā, kad pašvaldības būvvaldes arhitekts atsakās saskaņot projektu, jo tas neatbilst būvnoteikumiem, bet būvvaldes vadītājs, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarot morālu spiedienu uz arhitektu, var panākt projekta saskaņošanu. Morāla iespaidošana nereti var dot gaidāmo rezultātu situācijās, kad zemākesošā persona, ir materiāli atkarīga no esošās darba vietas. Līdzīgā situācijā valsts amatpersonas lēmumu ietekmēt var jebkura persona, izmantojot savu profesionālo stāvokli, ja valsts amatpersona ir profesionālās karjeras sākumā un ir nepārliecināta par sava lēmuma pareizumu. Ar sociālā stāvokļa izmantošanu jāsaprot, ka

³⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 29.lpp.

⁴⁰ Turpat. 30.lpp.

personas stāvoklis sabiedrībā ir tas, kas padara šo personu ietekmīgu, arī attiecībā uz valsts amatpersonas lēmumu pieņemšanu.

„Krimināllikuma 326.¹ panta izpratnē amatpersonas prettiesiska ietekmēšana izpaužas tādā veidā, ka persona, kuras viedoklis valsts amatpersonai ir svarīgs (persona ar ietekmi), sniedz amatpersonai uzpirktu viedokli kādas personas interesēs, būdama persona, kas pieņēmusi no tās materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumus.”⁴¹: ir secinājusi tiesa, autorei zināmajā vienīgajā gadījumā, kad Krimināllikuma 326.¹ pants ir ticis praktiski piemērots Latvijas Republikas tiesu praksē.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 31. janvāra lēmumā lietā SKK – 43/2012⁴² ir norādīti sekojoši lietas apstākļi. Persona I.O. bija atzīta par vainīgu Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 323.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma mēģinājumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem. Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu brīvības atņemšanas sods noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 5 gadiem. Ar pirmās instances tiesas spriedumu I.O. tika atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka, būdams valsts amatpersona – Valsts ieņēmumu dienesta Latgales reģionālās iestādes Muitas noteikumu pārkāpumu novēršanas daļas Rēzeknes iekšzemes fiziskās kontroles sektora muitas maiņas priekšnieks, izdarīja kukuļdošanas mēģinājumu. I.O. ar starpnieku mēģināja nodot materiālas vērtības valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu kādu darbību kukuļdevēja interesēs. I.O. iepriekš norunātas tikšanās laikā ar valsts amatpersonu – Valsts ieņēmumu dienesta Finanšu policijas pārvaldes Iekšējās drošības daļas priekšnieka vietas izpildītāju S.S. piedāvāja S.S. kā kukuļdošanas starpniekam naudu Ls 1000 apmērā, lai viņš, brīvi pēc saviem ieskatiem rīkojoties ar minēto naudas summu, izmantojot savu dienesta stāvokli, sazinātos ar Valsts ieņēmumu dienesta Galvenās muitas pārvaldes Inspekcijas daļas priekšnieku E.C., un kā kukuļdošanas starpnieks nodotu kukuli vai daļu no kukuļa tālāk E.C. vai citām Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonām, kuras, izmantojot savu dienesta stāvokli un izdarot darbības I.O. interesēs, nodrošinātu pozitīva atzinuma sagatavošanu par I.O., kā rezultātā tiktu pagarināts I.O. darba līgums ar Valsts ieņēmumu dienestu, kā arī I.O. netiktu piemērota rotācija uz Muitas kontroles punktu „Rēzeknes dzelzceļa stacija” Muitas noteikumu pārkāpumu novēršanas daļas Rēzeknes iekšzemes fiziskās kontroles sektorā. 2009.gada 16.februārī I.O. no sava personīgā konta pārskaitīja S.S. kā kukuļdošanas starpniekam viņa personīgajā kontā Ls 1000. Savu noziedzīgo nodomu, vērstu uz kukuļa nodošanu valsts amatpersonai ar starpnieku, I.O. nerealizēja līdz galam no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ,

⁴¹Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 31. janvāra lēmums lietā SKK – 43/2012:<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012/> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

⁴²Turpat.

jo S.S. nekādas darbības, vērstas uz kukuļa tālāku nodošanu E.C. vai citām valsts amatpersonām, neveica, bet par notikušo paziņoja tiesībsargājošām iestādēm.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā I.O. aizstāvja apelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta ar 2010.gada 16.novembra spriedumu Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 17.septembra spriedumu atcēla daļā par I.O. notiesāšanu saskaņā ar Krimināllikuma 15.panta ceturto daļu un 323.panta otro daļu. I.O. tika atzīts par vainīgu Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā daļā (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā) paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem. Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu piespriests brīvības atņemšanas sods noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 6 mēnešiem. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments ar 2011.gada 15.marta lēmumu atcēla Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2010.gada 16.novembra spriedumu un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātai, kura savukārt atcēla 2009.gada 17.septembra spriedumu un atzina, ka I.O. atzīstams par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā saskaņā ar Krimināllikuma 326.¹ panta pirmo daļu (2004. gada 12.februāra likuma redakcijā) un attaisnojams.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas prokurore iesniedza kasācijas protestu, kurā lūdza Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2011.gada 26.oktobra spriedumu atcelt pilnībā un nosūtīt lietu jaunai iztiesāšanai apelācijas instances tiesā. Augstākās tiesas Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesas spriedums jāatstāj negrozīts, bet iesniegtais kasācijas protests jānoraida, pamatojoties, uz to, ka prokurora grozītajā apsūdzības formulējumā ir norādītas šādas I.O. darbības: naudas nodošana S.S., lai tas rīkotos ar to pēc saviem ieskatiem un sazinātos ar valsts amatpersonām, kuras izdara darbības I.O. interesēs. Augstākās tiesas Senāts atzina, ka tiesu palāta pareizi secināja, ka tajās nav konstatējama Krimināllikuma 326.¹ panta sastāva objektīvās puses pazīmes, jo personas uzpirkšana ar mērķi, lai tā sazinātos ar amatpersonām, nav krimināli sodāma rīcība 326.¹ panta izpratnē (2004. gada 12.februāra Krimināllikuma redakcijā).

Autore secina, ka, ja tiesai būtu jāpiemēro 2009. gada Krimināllikuma redakcija, tad Augstākās tiesas Senāts visticamāk nevarētu attaisnot personu, pamatojoties uz to, ka nav konstatējamās Krimināllikuma 326.¹ panta sastāva objektīvās puses pazīmes, jo personas uzpirkšana ar mērķi, lai tā sazinātos ar amatpersonām, nav krimināli sodāma rīcība 326.¹ panta izpratnē. Personas uzpirkšanā ar mērķi, lai tā sazinātos ar amatpersonu, kura savukārt var ietekmēt citas valsts amatpersonu lēmumu, ko sagaida labuma devējs – tiek konstatēts 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekta nolūks – ietekmīgas personas uzpirkšana, lai tā ietekmētu valsts amatpersonas lēmumu.

Kā piemēru attiecībā uz Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses pazīmes – darbības, pierādīšanas iespējamu problemātiku, autore var minēt Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurora 2015.gada 10.septembra lēmumu, kuru prokurors ir pieņēmis, izvērtējot Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja izmeklētāja lēmumu par kriminālprocesa nodošanu kriminālvajāšanas uzsākšanai pret divām personām.⁴³

Šajā lietā prokurors pieņēma lēmumu:

1. Izbeigt kriminālprocesu daļā pret A.L., jo viņa darbībās nav Krimināllikuma 326.¹ panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva;
2. Izbeigt kriminālprocesu daļā pret A.Š., jo viņa darbībās nav Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva;
3. Atcelt lēmumu par krimināllietas materiālu nodošanu kriminālvajāšanas uzsākšanai un krimināllietu atgriezt Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam izmeklēšanas turpināšanai.

Kriminālprocess daļā pret A.L. un A.Š. par Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem izbeigts, jo darbības, kas uzskatāmas par pierādītām, neveido šo noziedzīgo nodarījumu sastāvus.

Saskaņā ar izmeklētāja pieņēmumu A.Š., būdams ieinteresēts, lai Rīgas brīvostas valdes priekšsēdētāja amatā tiktu iecelts A.A., 2010.gada oktobra sākumā piedāvājis A.L., ka viņš (A.Š.) panāks A.L. interesējoša līguma noslēgšanu starp Rīgas brīvostas pārvaldi un SIA „Mediju Nams”, un par to ir lūdzis A.L., izmantojot savu sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību (Rīgas brīvostas valdes priekšsēdētāja vietnieku – Vides ministrijas pārstāvi V.S.), lai viņš Rīgas brīvostas valdes 2010.gada 7.oktobra sēdē nobalso par A.A. iecelšanu brīvostas valdes priekšsēdētāja amatā. Savukārt A.L. bija pieņēmis šo labumu un prettiesiski ietekmējis V.S.

Prokurors lēmumā norāda, ka Krimināllikuma 326.¹ panta pirmajā daļā paredzēta atbildība tikai tad, ja lūgums prettiesiski ietekmēt kādu amatpersonu ir saistīts ar piedāvājumu nodot kādu labumu (vai šāda labuma nodošanu) kā atlīdzību par prettiesisku ietekmēšanu. Izmeklēšanā netika iegūti pierādījumi nedz tam, ka A.Š. būtu izteicis A.L. lūgumu prettiesiski ietekmēt V.S., nedz tam, ka par šo prettiesisko V.S. ietekmēšanu A.Š. apsolījis vai nodevis kādu mantisku vai citāda rakstura labumu. Tādējādi arī A.L. nav pieņēmis šādu labumu no

⁴³ Latvijas Republikas Prokuratūras paziņojumi presei. Prokuratūra daļā izbeidz kriminālprocesu pret divām personām tā dēvētajā Oligarhu lietā. Pieejams: <http://www.prokuratūra.gov.lv/public/31897.html> [aplūkots 2015.gada 24.oktobrī].

A.Š. Līdz ar to A.L. nav izdarījis Krimināllikuma 326.¹ panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.

Lēmumā ir norādīts, ka ir izsmeltas citu pierādījumu iegūšanas iespējas, ar kurām būtu iespējams pamatot izmeklētāja pieņēmumu. Līdz ar to nav pamata kriminālprocesa nodošanai izmeklēšanas turpināšanai šajā daļā, bet kriminālprocess izbeidzams. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 402.pantu personu sauc pie kriminālatbildības, ja izmeklēšanā savāktie pierādījumi norāda uz šīs personas vainu izmeklējamā noziedzīgā nodarījumā un prokurors ir pārliecināts, ka pierādījumi to apstiprina. Prokurora ieskatā šobrīd iegūto pierādījumu kopums nerada šādu pārliecību, tāpēc iegūstami papildus pierādījumi. Lēmumā par krimināllietas atgriešanu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam izmeklēšanas turpināšanai norādītas izmeklēšanas darbības, kas veicamas, un apstākļi, kas noskaidrojami turpmākā izmeklēšanas gaitā.

Ņemot vērā, ka autore var minēt tikai vienu gadījumu, kad Latvijas Republikas tiesu praksē Krimināllikuma 326.¹ pants ir ticis praktiski piemērots un iepazīstoties ar Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas lēmumu, var izdarīt secinājumu, ka panta piemērošanu apgrūtina tirgošanās ar ietekmi pierādīšana.

„Kaitīgums kā noziedzīga nodarījuma jēdziena pazīme piemīt ikkatram krimināli sodāmam nodarījumam. Turpretī par kaitīgajām sekām kā rezultātu runājam tad, kad tiek izdarīti materiāla sastāva noziedzīgi nodarījumi, kuru sastāva pazīmju skaitā tās ir norādītas.”⁴⁴

Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar formālu sastāvu – tas satur pazīmes, kas raksturo darbību un ir pabeigts ar Krimināllikumā paredzētā nodarījuma izdarīšanu, neatkarīgi no kaitīgo seku iestāšanās.

„Noziedzīga nodarījuma **subjekta** pamatpazīmes ir pieskaitāmība un vecums, no kura iestājas kriminālatbildība.”⁴⁵

Noziedzīga nodarījuma subjekta obligātās pazīmes jeb pamatpazīmes ir:

1. tiesību subjekts ir fiziska persona;
2. piemīt pieskaitāmība vai ierobežota pieskaitāmība;
3. ir sasniegusi kriminālatbildības vecumu.

Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir fiziska un pieskaitāma vai ierobežoti pieskaitāma persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas

⁴⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 12.lpp.

⁴⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 140.lpp.

dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, un līdz ar to viņu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības.

Juridiska persona par noziedzīga nodarījuma subjektu nevar būt, tas izriet no krimināltiesību regulējuma, kas ietverts Krimināllikuma 1.pantā, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Vaina ir noziedzīgā nodarījumā vainīgā psihiskā attieksme pret notiekošo un kā garīga darbība piemīt vienīgi cilvēkam, tas ir, fiziskai personai.⁴⁶

Saskaņā ar Krimināllikuma 11.pantu, pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Mazgadīgais, tas ir, persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams.

„Persona skaitās sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, ja viņa par tādu kļuvusi iepriekšējā dienā pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, tas ir, noziedzīgs nodarījums izdarīts pēc personas četrpadsmitās dzimšanas dienas nākamajā dienā.”⁴⁷

Saskaņā ar Krimināllikuma 14.pantu, ja persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav bijusi spējīga visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt, tas ir, atradusies ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī, tai atkarībā no nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tiesa var mīkstināt piespriežamo sodu vai šo personu atbrīvot no soda. Personai, kura atzīta par ierobežoti pieskaitāmu, tiesa piemēro Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus.

„Nodarījumu speciālais subjekts ir persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu un kurai piemīt likumā noteiktās īpašības, kas iekļautas nodarījuma sastāvā – pieskaitāmība un vecums, no kura iestājas kriminālatbildība, un speciālā subjekta īpašības.”⁴⁸ Vairumā noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā speciālais subjekts ir valsts amatpersona. Piemēram, Krimināllikuma 318.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts amatpersona, kura ļaunprātīgi izmanto dienesta stāvokli. Krimināllikuma 319.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts amatpersona, kura tīši vai aiz nolaidības neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara (valsts amatpersonas bezdarbība). Krimināllikuma 320.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts

⁴⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 111.lpp.

⁴⁷ Turpat.120.lpp.

⁴⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 141.lpp.

amatpersona, kura pieņem kukuli. Atšķirībā no minētajiem pantiem, Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētajam noziedzīgajam nodarījumam nav speciālais subjekts valsts amatpersona - par tirgošanos ar ietekmi ir pamats saukt pie kriminālatbildības jebkuru pieskaitāmu vai ierobežoti pieskaitāmu fizisku personu, kura ir līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Tas nenozīmē, ka tirgošanās ar ietekmi subjekts nevar būt valsts amatpersona. Tas izriet no Eiropas Padomes Pretkorupcijas konvencijas 12.panta, kurā subjekts ir noteikts „jebkura persona”.

„Noziedzīgā nodarījuma **subjektīvā puse** ir noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas (nodarījuma subjekta) psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto (nodarījuma objektīvajām pazīmēm), un tā apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus. Krimināltiesību teorijā izdala šādas noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīmes: vainu nodoma vai neuzmanības formā, motīvu un mērķi (nolūku).”⁴⁹

Vaina ir personas psihiskā attieksme pret izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un ar to saistītajām kaitīgajām sekām. Krimināllikumā nostiprinātas divas vainas formas: nodoms un neuzmanība.⁵⁰ Krimināllikuma 9.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona to izdarījusi ar tiešu vai netiešu nodomu. Bet tā paša panta otrajā daļā formulēti tieša nodoma divi veidi: 1) noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi vai 2) apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos. Tieša nodoma formulējuma pirmā daļa (persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi) attiecas uz personas subjektīvo attieksmi formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, bet otrajā daļā – raksturota personas psihiskā attieksme arī pret kaitīgajām sekām, kas nozīmē, ka runa ir par materiāla sastāva ar tiešu nodomu (tīši) izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem.⁵¹

Noziedzīga nodarījuma formālajā sastāvā kaitīgās sekas nav ietvertas – pati prettiesiskās darbības vai bezdarbības apzināta izdarīšana vai neizdarīšana jau ir pabeigts nodarījums, tāpēc tādā gadījumā nav nepieciešams vērtēt vainīgā psihisko attieksmi pret sekām, jo tās attiecīgajā noziedzīgā nodarījuma sastāvā nav.⁵²

Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar formālu sastāvu - obligāta objektīvās puses pazīme ir tikai nodarījums, tāpēc tirgošanos ar ietekmi var izdarīt

⁴⁹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 127.-128.lpp.

⁵⁰ Turpat. 132.-133.lpp.

⁵¹ Turpat. 132.-144.lpp.

⁵² Turpat. 148.lpp.

tikai ar tiešu nodomu, jo tā tiek veikta ar nolūku, lai prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību jebkuras personas interesēs, neatkarīgi no tā vai kaitīgās sekas iestājas.

Konstatēt mērķi un motīvu noziedzīgos nodarījumos var tikai tādos, kas izdarīti ar tiešu nodomu, jo tikai šāda nodoma veidā izpaužas vēlēšanās sasniegt noteiktu prettiesiskās darbības vai bezdarbības rezultātu.⁵³

„Motīvs ir cilvēka iekšējais pamudinājums, dziņa, tieksme, kas virza vainīgā gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Mērķis (nolūks) ir iecerētais rezultāts, ko persona, izdarot noziedzīgo nodarījumu, vēlas sasniegt.”⁵⁴

Noziedzīgā nodarījuma subjekta mērķis ir panākt, lai tiktu pieņemts lēmums vai veikta konkrēta darbība. Noziedzīgā nodarījuma subjekts vēlas, lai iestājas šīs rīcības sekas – tiktu ietekmēta valsts amatpersona.

Viens no tirgošanās ar ietekmi motīviem var būt saistīts ar mantkārību. Tirgošanās ar ietekmi mantkārīgais motīvs nav saistīts ar zemo atalgojumu, kādu saņem valsts pārvaldē strādājošie, kuri nodarbojas ar kukuļņemšanu, lai vairotu savus ienākumus. Augstākā līmeņa korupcija jeb „valsts sagrābšana” ir saistīta ar vēlmi iegūt pēc iespējas lielāku ietekmi, lai tieši ietekmes izmantošana laika gaitā, izmantojot izdevīgas situācijas, kļūtu par labuma gūšanas veidu ilgtermiņā. Politiskā korupcija jeb „valsts sagrābšana”⁵⁵ tiek saprasta kā augstāko valsts amatpersonu rīcība, pieņemot likumus vai izstrādājot un ieviešot politiku savās personīgajās interesēs. Mērķis ir noturēties pie varas, vairojot savu personīgo bagātību vai palielināt ietekmi. „Valsts sagrābšana” ir atsevišķu personu vai ekonomisko grupējumu darbības, kas ir vērstas uz normatīvo aktu un citu lēmumu pieņemšanas procesa ietekmēšanu ar mērķi gūt personīgu labumu. Piemēram, politiskās partijas apzināti rīkojas to personu interesēs, kuri ir ziedojuši konkrēto partiju darbībai.

Noziedzīgā nodarījuma subjekta motīvs var būt ambīcijas pēc varas. Nepieciešamība iegūt varu ir cieši saistīta ar politisko partiju finansēšanu. Lai partijas varētu darboties, tām ir nepieciešami finanšu resursi. Lai iegūtu ietekmi, persona finansē šo politisko partiju. Vara izpaužas tajā apstākļī, ka persona var ietekmēt politisko lēmumu pieņemšanu, ja konkrētā persona ir ieguvusi ietekmi kādā politiskā partijā. Lai nodrošinātu sabiedrības uzticēšanos partijām, vairotu sabiedrības interešu pārstāvniecību politikā un mazinātu iespēju šaurām, bet finansiāli ietekmīgām grupām noteikt partijas politiku, tiek izstrādāti partiju finansēšanas

⁵³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 109.lpp.

⁵⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 175.lpp.

⁵⁵ Anticorruption in Transition: A contribution to the policy debate. Washington: The World Bank, 2000. Pieejams: <https://books.google.co.uk/books?id=gpBvS3O17S4C&pg=PA3#v=onepage&q&f=false> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

normatīvie akti. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma⁵⁶ mērķis ir nodrošināt partiju finansiālās darbības atklātumu, likumību un atbilstību parlamentārās demokrātijas sistēmai. Likumā noteikti vairāki partiju finansēšanas ierobežojumi, piemēram, fiziskajām personām ir aizliegts finansēt politiskās organizācijas (partijas) no citu personu dāvinājumiem un aizdevumiem, visi finanšu līdzekļu dāvinājumi (ziedojumi), kuru summa pārsniedz vienu minimālo mēnešalgu, tieši jāpārskaita attiecīgās politiskās organizācijas (partijas) bankas kontā, bet citi dāvinājumi (ziedojumi) tieši un nepastarpināti jānodod, jāpārskaita vai jāiesniedz attiecīgajai politiskajai organizācijai (partijai), aizliegts finansēt politiskās organizācijas (partijas), izmantojot trešo personu starpniecību, aizliegts finansēt politiskās organizācijas (partijas) anonīmu dāvinājumu (ziedojumu) veidā, nav atļauti juridisko personu ziedojumi.

Kas attiecas uz partiju finansēšanas pārskatāmību, GRECO atzinīgi novērtēja trešās vērtēšanas kārtas otrajā atbilstības ziņojumā par Latviju, kas pieņemts 63.plenārsēdē 2014.gada 28.martā⁵⁷, ka institūcijas ir veikušas pasākumus, lai īstenotu gandrīz visas rekomendācijas – pieņemti jauni tiesību akti, kas regulē ārpus partiju struktūrām esošu personu dalību priekšvēlēšanu aģitācijā, palielina noilguma termiņus par politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, pastiprina fizisko personu atbildību par šiem noteikumiem.

Noziedzīgā nodarījuma subjekta motīvs var būt iespēja izmantot izdevību, jo apstākļi uz to pamudina. Šāda izdevība var pastāvēt nesakārtotu procedūru dēļ vai tāpēc, ka trūkst normatīvais regulējums, vai arī tāpēc, ka iespējams izdarīt izņēmuma gadījumus, vai arī trūkst pilnvērtīgas kontroles mehānisma. Piemēram, trūkst atbilstoša lobētāju darba normatīvā regulējuma. Autore, nepieciešamību nošķirt tirgošanās ar ietekmi no lobēšanas, aplūkos trešajā nodaļā.

⁵⁶Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 2.augusts, Nr.114.

⁵⁷GRECO trešās vērtēšanas kārtas pielikums otrajam atbilstības ziņojumam par Latviju. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

3. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI NOROBEŽOŠANA NO CITIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

Tirgošanās ar ietekmi ir viens noziedzīgajiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, kurus regulē Krimināllikuma XXIV nodaļa. Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir jānorobežo no:

1. neatļautas labuma pieņemšanas (198.pants);
2. kukuļņemšanas (320.pants);
3. kukuļdošanas (323.pants);
4. prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas (326.² pants);
5. prettiesiskas labumu došanas (326.³ pants).

Visos augstāk minētajos pantos paredzēto noziedzīgo nodarījumu grupas objekts ir tāds pats kā tirgošanās ar ietekmi – valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normāla darbība, izņemot 198.pantu, kurš kā viens no noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā ir regulēts Krimināllikuma XIX nodaļā, un tā grupas objekts ir tautsaimniecības intereses uzņēmumu dienesta darbības sfērā. Noziedzīgā nodarījuma norobežojošā pazīme, kas 198.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežo no 326.¹ panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma, ir ne tikai noziedzīgā nodarījuma objekts, bet arī subjektīvā puses pazīme - mērķis. 198.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekta mērķis (nolūks) nav saistīts ar valsts amatpersonas ietekmēšanu, lai tiktu pieņemts lēmums vai veikta konkrēta darbība kā tas ir tirgošanās ar ietekmi gadījumā, jo neatļauta labuma pieņemējs pats ir labuma saņēmējs par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs.

Norobežojot Krimināllikuma 320.pantā un 323.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu no 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma, autore secina, ka noziedzīgo nodarījumu objektīvā puse visos gadījumos izpaužas aktīvās darbībās. Tirgošanās ar ietekmi objektīvā puse izpaužas darbībās - mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanā vai nodošanā, piedāvājuma pieņemšanā vai materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšanā. Kukuļņemšanas objektīvā puse izpaužas darbībās - materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, pieņemšanā, ko izdarījusi valsts amatpersona pati vai ar starpnieku, savukārt kukuļdošanas - materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, nodošanā vai piedāvāšanā personiski vai ar starpnieku valsts amatpersonai. Analizētie noziedzīgie nodarījumi ir ar formālu sastāvu. „Kukuļņemšana atzīstama par pabeigtu noziegumu ar brīdi, kad valsts amatpersona saņēmusi kaut daļu no kukuļa vai piekritusi tā piedāvājumam (formāls noziegums), pie tam kvalifikācijai nav nozīmes, vai valsts

amatpersona izdarījusi (nav izdarījusi) paredzētās darbības kukuļdevēja interesēs.”⁵⁸ „Kukuļdošana uzskatāma par pabeigtu noziegumu no brīža, kad kukuļņēmējs saņēmis kaut vai kukuļa daļu vai pieņēmis piedāvājumu (formāls noziegums).”⁵⁹ „Kukuļdošana un kukuļņemšana ir savstarpēji cieši saistīti noziegumi, kuru pabeigšanas brīdis ir atkarīgs tieši no tā, vai kukuļņēmējs ir akceptējis kukuļa piedāvājumu, ja tāds izteikts, vai arī pieņēmis kukuli kaut vai daļēji tā nodošanas gadījumā.”⁶⁰ Krimināllikuma 326.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums, kā jau iepriekš minēts, ir ar formālu sastāvu – tas ir pabeigts ar brīdi, kad persona materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu:

- 1) piedāvā, jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību;
- 2) nodod personiski vai ar starpnieku jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību;
- 3) pieņem sev vai jebkurai citai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu;
- 4) pieprasa sev vai jebkurai citai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai pamudinātu kādu citu personu prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu.

Atšķirībā no kukuļdošanas, persona tirgojoties ar ietekmi, nevis nopērk vai pārdod vēlamo rezultātu (valsts amatpersonas darbību), bet nopērk vai pārdod ietekmi uz valsts amatpersonu, kura izdarīs vēlamo rezultātu. Krimināllikuma 320.pantā un 323.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežojot no 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pēc noziedzīgā nodarījuma subjekta, autore secina, ka ne vienmēr varēs norobežot noziedzīgos nodarījumus, jo tirgošanās ar ietekmi subjekts var būt jebkura persona, arī valsts amatpersona. Subjektīvās puses pazīme – mērķis (nolūks) norobežo 326.¹ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu no kukuļņemšanas un kukuļdošanas, jo, tāpat kā 198.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu

⁵⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 763.lpp.

⁵⁹ Turpat. 770.lpp.

⁶⁰ Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 173.lpp.

norobežojot, norobežojošā pazīme ir tā, ka 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekta mērķis ir prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas darbību, lai tiktu pieņemts lēmums vai veikta konkrēta darbība. „Galvenā atšķirība starp Krimināllikuma 326.¹ pantā, 320. un 323.pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem saskatāma tajā apstākļi, ka tirgošanās ar ietekmi gadījumā labums netiek piedāvāts vai nodots valsts amatpersonai un pati valsts amatpersona nav iesaistīta tā pieņemšanā vai piedāvājuma akceptēšanā, bet gan noziedzīgā nodarījuma subjekts, kas var būt jebkura persona, veic norādītās darbības, lai par kādu labumu kā stāvokļa izmantotājs ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu.”⁶¹ „Tirgošanās ar ietekmi atšķiras nokukuļošanas, jo tā ir saistīta ar korumpēti trīspusējām attiecībām starp ietekmes meklētāju, ietekmes tirgotāju un valsts amatpersonu. Valsts amatpersona var neuzzināt par darījumu starp ietekmes meklētāju un ietekmes tirgotāju.”⁶²

Norobežojot Krimināllikuma 326.² pantā un 326.³ pantā paredzēto noziedzīgo no 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma, autore secina, ka norobežošana ir līdzīga kā kukuļošanas gadījumos. Atšķirībā no kukuļošanas, 326.² pantā un 326.³ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu subjekts ir valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota persona (kura nav valsts amatpersona). Krimināllikuma 326.² panta noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas darbībās - materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma prettiesisku pieņemšana par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs. Krimināllikuma 326.³ panta noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse arī izpaužas darbībās - materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšana vai nodošana personiski vai ar starpnieku valsts vai pašvaldības iestādes darbiniekam, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarotai tādai pašai personai.

Analizējot noziedzīgos nodarījumus no subjektīvās puses, autore secina, gan 326.² pantā, gan 326.³ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, tāpat kā tirgojoties ar ietekmi. Atšķiras subjektīvās puses pazīme – mērķis (nolūks), kāpēc subjekts izdara noziedzīgo nodarījumu. 326.² pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts pats, izmantojot savas pilnvaras, vai ar starpnieku izdara darbības labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs. 326.³ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts piedāvā vai nodod labumu personai, kura izmantojot savas pilnvaras, izdarītu kādu nelikumīgu darbību labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs. Lai norobežotu 326.² pantā paredzēto

⁶¹Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/.../lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

⁶² Ivory R. Corruption, asset recovery, and the protection of property in public international law: the human rights of bad guys. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p.81.

noziedzīgo nodarījumu no 326.¹ panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma, nepieciešams konstatēt, ka persona, kura tirgojas ar ietekmi, pati neveic konkrēto darbību labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs, bet pieprasa materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu par to, ka tā pati vai ar citas personas palīdzību ietekmēs valsts amatpersonu. Lai norobežotu 326.³ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu no 326.¹ panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma, nepieciešams konstatēt, ka 326.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts piedāvā vai nodod materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumu personai, kura var ietekmēt pati vai ar citas personas palīdzību valsts amatpersonas rīcību. Atšķirība ir apstākļi, ka labuma saņēmējs pats nav kompetents vai viņam nav attiecīgo pilnvaru, lai izdarītu nelikumīgo darbību. Tirgojoties ar ietekmi, var pastāvēt daudzpakāpju ietekmēšanas attiecības, kurās, piemēram, persona A, kura ir saņēmusi labumu no ieinteresētās personas un izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, ietekmē jebkuru citu personu B, kura ietekmē personu C, kura savukārt ietekmē valsts amatpersonu.

Nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi ir sarežģīti nošķirt no lobēšanas, kas citās valstīs ir atzīta forma un likumīgi nostiprināts nacionālajās tiesībās, kamēr Latvijā vairākus gadus top lobēšanas atklātības likumprojekts. Šobrīd saistībā ar lobēšanu, publiskās varas institūcijām nav noteikti pienākumi, kas izrietētu no ārējiem normatīvajiem aktiem.

Lobījs ir indivīds (lobists) vai ietekmētājgrupa, kas tiecas ietekmēt valdības rīcību. Lobisms visvairāk izplatīts Amerikas Savienotajās Valstīs, kur 19.gadsimta 30.gados arī radies termins „lobījs” (no angļu valodas vārda *lobby*, kas nozīmē „uzgaidāmā telpa”, „kuluāri”). Tie, kuri valsts politiku gribēja ietekmēt, tieši iedarbojoties uz vēlētiem pārstāvjiem, mēdza viņus sagaidīt Kapitolija uzgaidāmajās telpās.⁶³

Izlasot lobēšanas skaidrojumu un neiedziļinoties jautājumā, kāpēc lobēšana ir demokrātiskā sabiedrībā nepieciešama, var rasties priekšstats, ka lobētāju darbs ir pielīdzināms korupcijai. Vienojošais faktors ir valsts amatpersonas ietekmēšana, bet atšķirīgs ir ietekmes veids. Tirgojoties ar ietekmi, valsts amatpersona tiek ietekmēta prettiesiski, turpretī lobētāji savas intereses aizstāv atklāti, iesaistoties valsts amatpersonu lēmumu pieņemšanā. „Lobētājus vai lobēšanas organizācijas var definēt kā interešu nesējus vai interešu aizsargātājus. Lobētājs var darboties kā indivīds vai organizācijas ietvaros. Lobēšana tiek īstenota ar dažādām metodēm un resursiem, kas ļauj lobētāju intereses pārstāvēt politiskajā līmenī.”⁶⁴ Indivīdu un grupu interešu aizsardzība politiskajā līmenī ir saistīta ar tiesībām uz vārda brīvību, kuras Latvijā aizsargā konstitucionālā līmenī. Tiesības uz vārda

⁶³ Ideju vārdnīca. Autoru kolektīvs. Rīga: Zvaigzne, 1994, 311.lpp.

⁶⁴ Graziano L. Lobbying, pluralism and democracy. New York: Palgrave, 2001, p.1.

brīvību ir nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes⁶⁵ 100.pantā. „Satversmes tiesa ir atzinusi, ka vārda brīvība aptver ļoti plašu jomu. Tiesa ir arī uzsvērusi saikni starp vārda brīvības apjomu un demokrātijas līmeni valstī, secinot, ka, attīstoties demokrātijai, ir tendence paplašināties arī tiesībām uz vārda brīvību.”⁶⁶ Tātad vārda brīvība ir cieši saistīta ar demokrātiskas valsts iekārtas pamatvērtībām. Demokrātiskā valstī pilsoniskā sabiedrība kontrolē tās ievēlētos pārstāvjus, valsts garantē pilsoniskās sabiedrības suverenitāti un nodrošina tās iekšējo pretrunu risināšanas atklātumu un tiesiskumu. Demokrātiju apdraud daudzi faktori, piemēram, pilsoniskās sabiedrības vārda brīvības ierobežošana vai ignorēšana. Sabiedrības intereses netiek ņemtas vērā vai sabiedrība netiek informēta par būtiskiem jautājumiem. Sabiedrībā, kura nevar iesaistīties sev vai valstī svarīgu jautājumu risināšanā, ir lielāks risks, ka lēmumi tiek pieņemti šauru interešu indivīdu vai grupu labā, tai skatā, lēmumi var tikt pieņemti prettiesiski. „Varētu apgalvot, ka demokrātijā viena no visdraudīgākajām politiskās korupcijas formām ir tad, kad demokrātiskā atklātība nav attaisnojusi cerības: tas ir tad, kad politiskās elites dalībnieki rīkojas tādā veidā, lai novērstu vai apietu atbildības uzņemšanos, aktīvi meklējot iespēju, lai nodrošinātu, ka vēlētāji nav pienācīgi informēti par konkrēto jautājumu.”⁶⁷ Autore uzskata, ka ieviešot lobētāju darba normatīvo regulējumu, var mazināt atsevišķu indivīdu iespējas prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas lēmumus.

Lobēšanas atklātības likumprojektu ir izstrādājis Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs saskaņā ar Ministru kabineta uzdevumu. Šis likumprojekts ir paredzēts, lai līdzsvarotu dažādu sabiedrības grupu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas visām ieinteresētajām pusēm iesaistīties lobēšanā, vienlaikus mazinot atsevišķu ekonomiski spēcīgāko lobētāju grupu priekšrocības panākt sev labvēlīgu lēmumu pieņemšanu.⁶⁸ Likumprojekta mērķis ir nodrošināt publiskās pārvaldes institūcijas ar tiesībām un pienākumu pieprasīt no lobētāja informāciju par tā identitāti un pārstāvētajām interesēm un šo informāciju padarīt publisku, kā arī nodrošināt visiem iedzīvotājiem vienlīdzīgas tiesības lobēt un vienlīdzīgu attieksmi lobēšanas ierobežošanā.⁶⁹

Lobēšanas likumprojektā lobēšana ir definēta kā apzināta privātpersonas interesēs veikta saziņa ar publiskās varas institūcijas pārstāvi nolūkā ietekmēt publiskās varas institūcijas pārstāvja rīcību dokumentu un to projektu ierosināšanas, izstrādes, saskaņošanas, pieņemšanas vai izsludināšanas procesā. Lobēšana nav publiskās varas institūciju pārstāvju

⁶⁵ Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr.43.

⁶⁶ Kučs A. Tiesību uz vārda brīvību juridiskā konstrukcija Satversmē. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 358.lpp.

⁶⁷ Heywood P. Political corruption. Oxford: Blackwell Publishers, 1997, p.7.

⁶⁸ Tiesību aktu projekti. Pieejams: <http://www.knab.gov.lv/lv/legislations/projects/article.php?id=373450> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

⁶⁹ Lobēšanas atklātības likumprojekta anotācija. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40253850> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

savstarpējā komunikācija amata pienākumu izpildes ietvaros. Lobēšanas pakalpojums ir lobēšanas pasākums vai pasākumu kopums saskaņā ar līgumu vai savstarpēju vienošanos par atlīdzību vai bez tās.⁷⁰

Arī šobrīd ir iespējama dažādu publiskās varas lēmumu un likumdošanas procesa ietekmēšana noteiktu privātpersonu interesēs. Piemēram, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras viens no galvenajiem darbības virzieniem ir interešu pārstāvība valsts un pašvaldību institūcijās jeb lobījs. Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera apkopo biedru sniegto informāciju un vajadzības, iesaistās politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu veidošanā, organizē biedru tikšanās ar politiķiem un ierēdņiem, un izmanto PR mērķu sasniegšanai. Tāpat kā piemērus var minēt Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību. Šie ir pozitīvie piemēri, kuriem pateicoties, lēmumu pieņēmēji saņem būtisku informāciju par attiecīgās jomas darbību, nepieciešamajām izmaiņām. Ar likumprojekta palīdzību ir plānots novērst informācijas trūkumu par to, kuru personu interesēs lobētāji ir piedalījušies pie normatīvo aktu izstrādes vai jebkurām citām darbībām, kas ietekmē visu valsts iedzīvotāju dzīvi.

Personai, kura tirgojas ar ietekmi, ir jābūt ar korumpētu nodomu – tā ir vienīgā atšķirība, kas nošķir nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi no lobisma.⁷¹

Starptautiskā pretkorupcijas organizācija „*Transparency International*” ir brīdinājusi, ka Eiropas Savienības valdībām un institūcijām steidzami jāpieņem konkrēti noteikumi attiecībā uz spēcīgiem lobījiem, kas cenšas ietekmēt likumdošanu un politiku, pretējā gadījumā Eiropai jāērķinās ar korupcijas riskiem. Tikai septiņās valstīs pastāv atbilstošs normatīvais regulējums, kas regulē lobētāju darbu. Pārējās valstīs tiek pieļauta gandrīz neierobežota ekonomisku interešu ietekme pār eiropiešu ikdienu. Organizācija norāda, ka, lai cīnītos ar to, ir jārada iespējas vairāk piekļūt politiķiem un arī jāierobežo tos dažus, kuru ietekme var būt pārāk liela. Lobētāji nav tikai korporācijas, bet arī nevalstiskās organizācijas, pētījumu aģentūras, kas vēlas ietekmēt lēmumus un sabiedrisko domu. Organizācija atzīst arī to, ka, lai arī Slovēnijā un Lietuvā, ir lobēšanas regulējums, tas šajās valstīs nestrādā līdz galam. „*Transparency International*” uzsver, ka galvenais instruments lobēšanas ierobežošanai ir informācijas atklātība, kā arī lēmuma pieņēmēja godaprāts.⁷²

⁷⁰ Lobēšanas atklātības likumprojekta 2.pants.Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40253850> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

⁷¹ OECD Glossaries. Corruption. France: OECD, 2008, p.29.

⁷² „*Transparency International*” report. Lobbying in Europe. Pieejams: <http://golden-section-graphics.com/transparency/> [aplūkots 2015.gada 22.oktobrī].

4. TIRGOŠANĀS AR IETEKMI ĀRVALSTU TIESISKAIS REGULĒJUMS

1999.gada 27.janvārī Ministru Padome pieņēma Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas Konvenciju. Eiropas Padomes dalībvalstis un citas valstis, kuras piedalījušās Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas izstrādāšanā, vienojās panākt lielāku vienprātību savu dalībnieku starpā, atzīstot sadarbības veicināšanas nozīmi ar citām valstīm un nepieciešamību īstenot kā vienu no prioritārajiem jautājumiem kopēju krimināltiesisku politiku, kuras mērķis ir aizsargāt sabiedrību no korupcijas, tajā skaitā pieņemt atbilstošus normatīvos aktus un veikt preventīvus pasākumus. Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija jau sākotnēji bija atvērta ne tikai Eiropas Savienības dalībvalstīm, bet arī trešajām valstīm.⁷³

Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas īstenošana tiek uzraudzīta ar Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) palīdzību. GRECO veido 49 dalībvalstis (48 Eiropas valstis un Amerikas Savienotās Valstis). GRECO mērķis ir uzlabot dalībvalstu spējas apkarot korupciju, uzraugot to atbilstību Eiropas Padomes pretkorupcijas standartiem. Tā ietver dinamisku savstarpējā novērtējuma procesu un spiediena izdarīšanu uz dalībvalstīm. Tas palīdz identificēt nepilnības valsts pretkorupcijas politikā, liekot veikt nepieciešamās likumdošanas, institucionālās un praktiskās reformas. GRECO arī nodrošina informācijas apmaiņu par to, kā citas dalībvalstis atklāj un novērš korupciju. GRECO novērtēšanas procedūras ietver informācijas vākšanu, valstu apmeklējumus, kas ļauj iegūt papildu informāciju no augsta līmeņa vietējiem ekspertiem. Novērtēšanas procedūras ietver novērtējuma ziņojuma sagatavošanu. Šie ziņojumi, ko GRECO pieņem, ietver ieteikumus novērtētajām valstīm. Vēlāk GRECO ar atsevišķu atbilstības procedūru izvērtē pasākumus, kas tiek veikti, lai īstenotu ieteikumus.⁷⁴

Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas Konvenciju ir ratificējušas 45 valstis, tai skaitā Baltijas valstis, tikai parakstījušas 3 valstis – Vācija, Lihtenšteina, Sanmarīno, bet nav ne parakstījušas, ne ratificējušas – Kanāda, Japāna un Vatikāns.⁷⁵

Konvencijas ratifikācija ir starptautiska rīcība, ar kuras palīdzību valsts starptautiskā līmenī izsaka savu piekrišanu līguma saistošajam raksturam. Valsts var izdarīt vienpusēju

⁷³Details of Treaty No.173. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173> [aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

⁷⁴What is GRECO? Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_en.asp [aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

⁷⁵Chart of signatures and ratifications of Treaty 173. Pieejams: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173/signatures?p_auth=oVD8IkT8 [aplūkots 2015.gada 4.oktobrī].

paziņojumu jebkādā formulējumā, parakstot, ratificējot, pieņemot, apstiprinot vai pievienojoties līgumam, tādējādi izsakot nodomu izslēgt vai mainīt konkrētu līguma noteikumu tiesiskās sekas un to piemērošanu attiecīgā valstī. Šādu vienpusēju paziņojumu sauc par atrunu.⁷⁶

Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 37.panta 1.punktā ir paredzēts, ka jebkura valsts, parakstot konvenciju vai iesniedzot glabāšanā tās ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, var deklarēt, ka tā izmanto atrunas tiesības vai nu pilnībā, vai daļēji nekvalificēt savā nacionālajā regulējumā kā noziedzīgu nodarījumu tirgošanos ar ietekmi.

Pamatojoties uz Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 37.panta 1.punktu, atrunas izdarījušas ir vairākas valstis. Piemēram, Dānija, Somija, Francija, Zviedrija, Lielbritānija patur tiesības neveidot kā noziedzīgu nodarījumu tirgošanos ar ietekmi.⁷⁷

Šveice Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2006.gada 31.martā un tā stājās spēkā 2006.gada 1.jūlijā, tā tika ratificēta ar divām atrunām – attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi kā noziedzīgo nodarījumu un jurisdikcijas jautājumu. Attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi Šveice atrunā ir norādījusi, ka patur tiesības piemērot Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12. pantu tikai tad, ja minētā rīcība ir uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar Šveices tiesību aktiem. Šveices valdība norāda, ka ir vairākas situācijas, kurās tirgošanās ar ietekmi jau ir sodāma Šveices Kriminālkodeksā, lai gan noziedzīgais nodarījums Kriminālkodeksā nav nodēvēts kā "tirgošanās ar ietekmi". Šveices likums cita starpā paredz kriminālatbildību par visiem gadījumiem, kad starpnieks ir valsts amatpersona, ja viņa ietekme izriet no amata. Papildus tam, Šveice norāda, ka tirgošanās ar ietekmi kā noziedzīga nodarījuma ieviešana nebūtu ļoti efektīva saistībā ar praktiskajām grūtībām pierādīt pārkāpuma izdarīšanu. Šveice norāda, ka novilkt robežu starp likumīgu, tiesisku darbību, piemēram, lobēšanu, un nelikumīgu darbību, būtu riskants un sarežģīts uzdevums. Ziņojumā norādīts, ka valsts amatpersona ir tā, kura var pieņemt citām personām saistošo lēmumu, savukārt prettiesiski pieņemti valsts amatpersonu lēmumi grauj sabiedrības uzticību valsts iestādēm. Šveices valdība uzskata, ka svarīgāk ir koncentrēties uz valsts amatpersonu integritāti, nekā censties kriminalizēt dažu privāto personu uzvedību. Šveices tiesības paredz kriminālatbildību ne tikai par kukuļošanu šaurā nozīmē, kas attiecas

⁷⁶ Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 2.pants: Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2003. 3.aprīlis, Nr.52.

⁷⁷ Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas valstu atrunas un deklarācijas. Pieejams: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173/declarations?p_auth=pC2aeHTh [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

uz valsts amatpersonām, bet arī par nepamatotu priekšrocību pieņemšanu vai piešķiršanu, tāpēc paskaidrojuma ziņojumā secināts, ka nav pamata, lai izveidotu īpašu kriminālatbildības pamatu Kriminālkodeksā nodarījumiem par tirgošanos ar ietekmi un atsaukt atrunu, kādu Šveice ir izdarījusi Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12. pantā.⁷⁸

Lielbritānija Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2003.gada 9.decembrī un tā stājās spēkā 2004.gada 1.aprīlī, tā tika ratificēta ar vairākām atrunām, tai skaitā, attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi kā noziedzīgā nodarījuma kriminalizāciju. Atrunā Lielbritānija norādījusi, ka ne viss, kas Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12. pantā ir noteikts, saskaņā ar Lielbritānijas tiesību aktiem ir krimināli sodāma rīcība, tāpēc tā patur tiesības neveidot kā kriminālnozieģumus visu rīcību, kas minēta 12. pantā. Varas iestādes uzskata, ka, nosakot plašāku šāda veida noziedzīgo nodarījumu kriminālatbildības pamatu, tiktu radīta nevajadzīga sarežģītība un nepietiekama tiesiskā noteiktība, radot risku kriminālatbildības noteikšanai. GRECO atzīmējis, ka šāda Lielbritānijas nostāja drīzāk norāda uz formālu atrunāšanos, nevis GRECO ieteikuma argumentētu izvērtējumu.⁷⁹

Amerikas Savienotās Valstis Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju parakstīja 2000.gada 10.oktobrī, bet tā joprojām nav ratificēta. Attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi, Amerikas Savienoto Valstu varas iestādes norāda, ka lobēšana Amerikas Savienotajās Valstīs ir konstitucionāli aizsargāta aktivitāte. Dāvanu pasniegšana ir atļauta un paredzēta ar nodomu attīstīt biznesa attiecības vai politisko draudzību. Varas iestādes gan norāda uz to, ka dāvanu piedāvāšana vai pieņemšana ar nodomu negodīgi ietekmēt personu, pat tad, ja tā rīkojas kā lobists, Amerikas Savienotajās Valstīs tomēr ir aizliegta, to aizliedz Amerikas Savienoto Valstu kukuļošanas statūti. Varas iestādes apgalvo, ka Amerikas Savienotajās Valstīs ir veiksmīga apsūdzība lobistiem, kas "šķērso līniju" un piedāvā dāvanas valsts amatpersonām ar nodomu negodīgi ietekmēt. Varas iestādes atsaucās uz gadījumu, kurā lobists tika atzīts par vainīgu atbalstīšanā un līdzdalībā pasta krāpšanas gadījumā, izvairoties no nodokļu maksāšanas. Lobists valsts amatpersonām sniedza vērtīgas lietas, piemēram, luksusa brīvdienas, ekskluzīvas biļetes uz koncertiem un sporta pasākumiem, dārgus ēdienus, lai nodrošinātu labvēlīgu darbību izpildīšanu attiecībā uz saviem klientiem. ASV varas iestādes uzsver, ka gan ietekmes tirgotāju, gan viņa "klientu", var saukt pie atbildības saskaņā ar Amerikas Savienoto Valstu tiesību aktiem. ASV iestādes

⁷⁸Evaluation Report on Switzerland on Incrimination (Adopted by GRECO at its 52nd Plenary Meeting).Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁷⁹Second Compliance Report on the United Kingdom (Adopted by GRECO at its 56th Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

piebilst, ka 2007. gadā ir pieņemts jauns likums, kas stiprina informācijas publiskošanas prasības attiecībā uz lobēšanas darbībām un finansējumu. Likums vairāk ierobežo dāvanu pasniegšanu Amerikas Savienoto Valstu Kongresa locekļiem un viņu personālam, un nodrošina, lai obligāti publiskotu izdevumu rēķinus. Likums arī palielina kriminālās un civilās sankcijas par Lobēšanas atklāšanas likuma pārkāpumiem. Proti, tiek kategoriski aizliegts lobētājiem un viņu klientiem dot jebkādas vērtības Amerikas Savienoto Valstu Kongresa locekļiem vai darbiniekiem, ja vien tas nav izņēmums, kas iekļauts speciālos dāvanu noteikumos un saskaņā ar šiem noteikumiem ir atļauts. Kopumā ņemot, likuma mērķis ir samazināt iespēju lobistiem nepareizi un negodīgi tirgoties ar ietekmi attiecībā uz Amerikas Savienoto Valstu Kongresa locekļiem un to darbiniekiem.⁸⁰

GRECO ir norādījis, ka ar likumu noteiktā situācija attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi ir nemainīga kopš 2000.gada, kad tika parakstīta Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija. Proti, ka par šo nodarījumu nav paredzēta kriminālatbildība saskaņā ar Amerikas Savienoto Valstu federālo likumu. Varas iestādes apgalvo, ka, izmantojot dažādas likumu kombinācijas, ir iespējams saukt pie atbildības visus pārkāpējus, kuri ir piedalījušies konkrētās shēmās, tirgojoties ar ietekmi. GRECO atgādina, ka, lai gan tirgošanās ar ietekmi nodarījuma aktīvā puse ir līdzīga kukuļdošanas sastāvam, to atšķir viens svarīgs aspekts, proti, ka labums netiek dots valsts amatpersonai, bet ietekmes tirgotājam. Attiecībā uz noziedzīgā nodarījuma pasīvo pusi, tirgošanās ar ietekmi līdzinās kukuļņemšanai, bet atkal ietekmes tirgotājs ir galīgais labuma saņēmējs, bet šī persona nav valsts amatpersona. Amerikas Savienoto Valstu varas iestādes ir parādījušas, ka praksē, situācijās, kad persona tirgojas ar ietekmi, tā var tikt un tiek reāli saukta pie kriminālatbildības. Tomēr GRECO norāda, ka daži elementi, kas paredzēti Eiropas Padomes Krimināltiesību konvencijas 12.pantā, nav izpildīti. Piemēram, Amerikas Savienoto Valstu noteikumi ne vienmēr būs par kriminālatbildības pamatu situācijās, kad tiks prettiesiski ietekmēta valsts vai pašvaldību amatpersona vai ārvalstu amatpersona.⁸¹

Autore ir aplūkojusi piecu ārvalstu, kuras ir noteikušas kriminālatbildību savos nacionālajos likumos par tirgošanos ar ietekmi – Lietuvas, Igaunijas, Armēnijas, Ukrainas, Itālijas tiesisko regulējumu.

Lietuva Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2002.gada 8.martā un tā stājās spēkā 2002.gada 1.jūlijā. Lietuva Eiropas Padomes

⁸⁰Compliance Report on the United States (Adopted by GRECO at its 63rd Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁸¹Ibid.

Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja bez nevienas atrunas. Trešās vērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā par Lietuvu, kas pieņemts GRECO 60.plenārsēdē 2013.gada 21.jūnijā⁸², Lietuvas varas iestādes norāda, ka tirgošanās ar ietekmi kā noziedzīgs nodarījums ir regulēts Lietuvas Kriminālkodeksa 226.pantā, kura pirmajā daļā ir noteikts, ka jebkura persona, kas pieprasa, lai cita persona, izmantojot sociālo stāvokli, amatu, pilnvaras, ģimenes sakarus, paziņas vai jebkāda cita veida iespējamo ietekmi uz valsts vai pašvaldību iestādēm vai izpildorgāniem, starptautiskām publiskām organizācijām, to darbiniekiem vai personām ar līdzvērtīgu statusu, ietekmētu atbilstošu institūciju, izpildorgānu vai organizāciju, valsts ierēdņi vai personu ar līdzvērtīgu statusu, lai tie darbojas vai atturas no likumīgas vai pretlikumīgas darbības, īstenojot pilnvaras, piedāvājumus, apsolījumus, vai piekrīt dot vai dod kukuli šādai personai vai trešajai personai tieši vai netieši, tiks sodīta ar brīvības ierobežošanu vai soda naudu, vai aizturēšanu, vai apcietināšanu uz laiku līdz četriem gadiem. Savukārt panta otrajā daļā ir noteikts, ka, jebkura persona, kura, izmantojot savu sociālo stāvokli, amatu, pilnvaras, ģimenes sakarus, paziņas vai jebkāda cita veida iespējamo ietekmi uz valsts vai pašvaldību iestādēm vai izpildorgāniem, starptautiskām publiskām organizācijām, to darbiniekiem vai personām ar līdzvērtīgu statusu, apsola pieņemt vai pieņem kukuli, pieprasa vai ierosina dot vai ņem kukuli tieši vai netieši savās interesēs vai citu personu interesēs, apsolut ietekmēt atbilstošu institūciju, izpildorgānu vai organizāciju, valsts ierēdņi vai personu ar līdzvērtīgu statusu, lai tie darbojas vai atturas no likumīgas vai pretlikumīgas darbības, īstenojot savas pilnvaras, tiks sodīta ar soda naudu vai brīvības ierobežošanu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem.

Igaunija Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2001.gada 6.decembrī un tā stājās spēkā 2002.gada 1.jūlijā. Atbildība par tirgošanos ar ietekmi ir regulēta Igaunijas Sodumu kodeksa⁸³ 298¹.pantā, kura pirmajā daļā noteikts, ka pieprasīšana, piekrišana apsolut īpašumu vai cita veida priekšrocības sev vai trešajām personām, vai to pieņemšana apmaiņā pret viņa vai viņas faktisko vai iespējamo ietekmi uz amatpersonu ar nodomu iegūt nevienlīdzīgas vai nepamatotas priekšrocības no sabiedrisko interešu viedokļa, personai, vai trešajām personām, kas sniegušas šīs priekšrocības, tāpat kā, apsolut vai sniedzot priekšrocības tam pašam mērķim, ir sodāma ar naudas sodu vai ieslodzījumu līdz trim gadiem. Savukārt panta otrajā daļā ir noteikts, ka tāda pati rīcība, ja to izdarījusi juridiska persona, ir sodāma ar naudas sodu.

⁸²Second Compliance Report on Lithuania (Adopted by GRECO at its 60th Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁸³Penal Code. Law of the Republic of Estonia. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/525092015001/consolide> [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

Armēnija Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2006.gada 9.janvārī un tā stājās spēkā 2006.gada 1.maijā. Armēnija sākotnēji Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja ar atrunu attiecībā uz Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12.pantu, paturot tiesības neveidot noziedzīgo nodarījumu attiecībā uz tādu rīcību, kas minēta 12. pantā.⁸⁴ 2012.gadā Armēnija atsauca savu atrunu attiecībā uz Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12.pantu un papildināja Kriminālkodeksu ar jaunu pantu, kas nosaka kriminālatbildību par tirgošanos ar ietekmi.⁸⁵ Trešās vērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā par Armēniju, kas pieņemts GRECO 58.plenārsēdē 2012.gada 7.decembrī⁸⁶, Armēnijas varas iestādes norāda, ka Armēnijas Kriminālkodeksa 312.2 pants nosaka kriminālatbildību par tirgošanos ar ietekmi. Panta 1.punktā ir noteikts, ka pretlikumīgas samaksas došana personai, kura izmanto reālu vai iespējamu ietekmi, naudas, īpašuma vai īpašumtiesību, nodrošinājumu vai citu priekšrocību apsolišana vai piedāvāšana vai nodrošināšana personai – personīgi vai izmantojot starpnieku – viņam/-ņai vai citai personai ar mērķi veikt vai neveikt jebkādu darbību jebkurai amatpersonai vai valsts ierēdnim, kurš netiek uzskatīts par amatpersonu, tā pilnvaru ietvaros, viņa/-ņas vai citu iesaistīto personu labā, nodrošinot patronāžu vai iecietību dienestā, lai izmantotu reālu vai iespējamu ietekmi: tiks sodīta ar naudas sodu no divsimt līdz četrsimt minimālo mēnešalgu apmērā vai ar apcietinājumu maksimāli līdz trim gadiem. Šā panta 2.punktā ir noteikts, ka pretlikumīga samaksas sniegšana personai lielā apmērā: tiks sodīta ar soda naudu no četrsimt līdz sešsimt minimālo mēnešalgu apmērā vai ar apcietinājumu maksimāli līdz četriem gadiem. Panta 3.punkts nosaka, ka pretlikumīgas samaksas sniegšana, kas veikta sevišķi lielā apmērā vai organizētā grupā – tiks sodīta ar apcietinājumu no diviem līdz pieciem gadiem.

Ukraina Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2009.gada 27.novembrī un tā stājās spēkā 2010.gada 1.martā. Ukraina Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja bez nevienas atrunas.⁸⁷ Trešās vērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā par Ukrainu, kas pieņemts GRECO 62.plenārsēdē 2013.gada 6.decembrī⁸⁸, Ukrainas varas iestādes norāda, ka tirgošanās ar ietekmi ir regulēts Ukrainas Krimināllikuma⁸⁹ 369.2 pantā. Panta pirmajā daļā ir noteikts, ka nelikumīga labuma

⁸⁴Second Compliance Report on Armenia (Adopted by GRECO at its 66th Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷Compliance Report on Ukraine (Adopted by GRECO at its 62nd Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Уголовный Кодекс Украины. Закон Республики Украины. Pieejams: <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovnij-kodeks/razdel-1-17/> [aplūkots 2015.gada 1.decembrī].

pieāvāšana vai nodrošināšana personai, kura par šādu labumu ierosina vai apsola (piekrīt) ietekmēt lēmumu pieņemšanu personai, kas pilnvarota rīkoties valsts vārdā, vai šāda labuma nodrošināšana trešajai pusei, ir sodāma ar soda naudu no diviem līdz pieciem simtiem ar nodokli neapliekamo minimālo pilsoņa ienākumu apmērā vai ar brīvības ierobežošanu no diviem līdz pieciem gadiem. Panta otrajā daļā ir noteikts, ka nelikumīga labuma pieņemšana savā vai trešo pušu vārdā pret personu, kas pilnvarota rīkoties valsts vārdā, lēmuma pieņemšanas ietekmēšanu, vai ierosinājumu izmantot ietekmi, lai gūtu šādu labumu, ir sodāma ar soda naudu no septiņsimt piecdesmit līdz viens tūkstotis pieci simti ar nodokli neapliekamo minimālo pilsoņa ienākumu apmērā vai ar brīvības ierobežošanu no diviem līdz pieciem gadiem. Panta trešajā daļā ir noteikts, ka nelikumīga labuma pieņemšana paša vai trešās puses vārdā pret personu, kas valsts vārdā pieņem lēmumus saistībā ar šādu labumu, lēmumu pieņemšanas ietekmēšanu ir sodāms ar brīvības ierobežošanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem ar mantas atsavināšanu.

Itālija Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju ratificēja 2013.gada 13.jūnijā un tā stājās spēkā 2013.gada 1.oktobrī.⁹⁰ Trešās vērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumā par Itāliju, kas pieņemts GRECO 64.plenārsēdē 2014.gada 20.jūnijā⁹¹, Itālijas varas iestādes norāda, ka tirgošanās ar ietekmi ir regulēts Itālijas Krimināllikuma 346. pantā, kurā noteikts: „Persona, kas izmanto savas ar valsts ierēdni vai personu, kurai uzticēta iestāde, pastāvošās attiecības, izņemot līdzdalības pārkāpumus, kas minēti 319. un 319-ter pantā, nepamatoti liek kādam dot vai apsolīt dot sev vai citiem naudu vai citas patrimoniālas priekšrocības kā atalgojumu par nelikumīgu starpniecību ar valsts ierēdni vai personu, kurai uzticēta iestāde, vai atlīdzināt viņam [viņai] par amatpersonas pienākumu pretējām darbībām vai nolaidīgi vai aizkavēti veiktiem amata pienākumiem, tiek notiesāta ar ieslodzījumu uz laiku no viena līdz trim gadiem”. Tāds pats sods tiek uzlikts arī personai, kura nepamatoti dod vai apsola naudu vai citas patrimoniālas priekšrocības. Sods tiek palielināts, ja persona, kas nepamatoti liek kādam dot vai apsolīt dot sev vai citiem naudu, vai citas patrimoniālas priekšrocības, ir ierēdnis vai persona, kam uzticēts valsts dienests. Sodi tiek palielināti arī gadījumos, ja darbības tiek veiktas attiecībā uz tiesas aktivitātēm. Ja darbības ir īpaši nenozīmīgas, sods tiek samazināts.”

Salīdzinot aplūkotos ārvalstu tirgošanās ar ietekmi regulējumus ar Latvijas regulējumu, var konstatēt dažas atšķirības. Piemēram, Igaunijā par tirgošanos ar ietekmi ir paredzēta

⁹⁰Compliance Report on Italia (Adopted by GRECO at its 64th Plenary Meeting). Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp [aplūkots 2015.gada 23.oktobrī].

⁹¹ Ibid.

kriminālatbildība ne tikai fiziskajām personām, bet arī juridiskajām personām. Latvijā juridiskā persona nav noziedzīgā nodarījuma subjekts, tai nevar noteikt kriminālatbildību un piemērot sodu, bet var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Kā norādījis Dr.habil.iur. prof. Uldis Krastiņš, pamatojums, tam, ka juridiska persona par noziedzīga nodarījuma subjektu nevar būt, izriet no krimināltiesību regulējuma, kas ietverts Krimināllikuma 1.pantā, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Savukārt vaina kā noziedzīgā nodarījuma vainīgā psihiskā attieksme pret notikušo un kā garīga darbība piemīt vienīgi fiziskai personai.⁹² Autore uzskata, ka juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanas nepieciešamība Latvijā ir diskutabls un sarežģīts jautājums, kas varētu būt cita pētnieciskā darba temats, tāpēc virspusējus secinājumus atturēsies izdarīt.

Salīdzinot soda mērus, ir jāatzīmē, ka Latvijas normatīvais regulējums paredz bargāku sodu par tirgošanos ar ietekmi nekā Itālijas, Armēnijas, Igaunijas, Lietuvas. Ukrainā par tirgošanos ar ietekmi ir paredzēts bargāks sods nekā Latvijā – līdz astoņiem gadiem ar mantas atsavināšanu. Jāatzīmē, ka mūsu valsts Krimināllikumā sankcijas tika palielinātas pēc GRECO rekomendācijām, kurās tika norādīts, ka sankcijas ir jāpalielina, jo tirgošanās ar ietekmi ir tipisks „fona” noziedzīgais nodarījums, kura atklāšanai nepieciešams laiks un, kurš ir grūti izmeklējams. Autore uzskata, ka Krimināllikuma 326.¹ panta pirmās daļas sankcijas ir jāpalielina, lai 326.¹ panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu varētu klasificēt kā smagu noziegumu, kuram saskaņā ar Krimināllikuma 56.pantu kriminālatbildības noilgums būtu desmit gadi no nozieguma izdarīšanas dienas. Šobrīd personu nevar saukt pie kriminālatbildības, ja no dienas, kad tā izdarījusi 326.¹panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, pagājuši pieci gadi.

Itālijas Krimināllikums atšķirībā no Latvijas regulējuma neparedz kriminālatbildību par piedāvājumu veikt pantā norādītās noziedzīgās darbības. Savukārt Ukrainas Krimināllikumā atšķirībā no Latvijas normatīvā regulējuma nav noteikta kriminālatbildība par nelikumīgu labuma pieprasīšanu.

⁹² Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 111.lpp.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Tirgošanās ar ietekmi kā noziedzīga nodarījuma jēdziens ietilpst korupcijas jēdzienā. Tiesiskais regulējums korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā ir pietiekams, tai skaitā ir noregulēta kriminālatbildība par tirgošanos ar ietekmi.
2. Latvijai ir saistoši starptautiski līgumi pretkorupcijas jomā (ANO Pretkorupcijas konvencija, Eiropas Padomes Pretkorupcijas konvencija, Eiropas Padomes līgums "Par Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) nodibināšanu", Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Pretkukuļošanas konvencija) un tā pilda saistības, kuras izriet no šiem līgumiem. Piemēram, saskaņā ar Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) rekomendācijām, Krimināllikuma 326.¹pantā ir veikti vairāki būtiski grozījumi kopš panta ieviešanas Krimināllikumā – palielinātas sankcijas par tirgošanos ar ietekmi, paredzēta atbildība par netiešo aktīvo tirgošanās ar ietekmi, paredzēta kriminālatbildība par nepamatotas priekšrocības prasīšanu, lai neadekvāti ietekmētu trešo pušu lēmumus.
3. Krimināllikuma 326.¹ pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums ir jānorobežo no tādiem Krimināllikumā noregulētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem kā neatļautas labuma pieņemšanas, kukuļņemšanas, kukuļdošanas, prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas un prettiesiskas labumu došanas. Būtiska atšķirība, kas 326.¹ pantā ietverto noziedzīgo nodarījumu norobežo no augstākminētajiem nodarījumiem ir tas, ka, persona tirgojoties ar ietekmi, nevis nopērk vai pārdod vēlamu rezultātu, bet nopērk vai pārdod ietekmi uz valsts amatpersonu, kura izdarīs vēlamu rezultātu.
4. Autore var minēt tikai vienu gadījumu, kad Latvijas Republikas tiesu praksē Krimināllikuma 326.¹ pants ir ticis praktiski piemērots un iepazīstoties ar Ģenerālprokuratūras lēmumu, kurā kriminālprocess izbeigts daļā par Krimināllikuma 326.¹panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, jo darbības, kas uzskatāmas par pierādītām, neveidoja šo noziedzīgo nodarījumu sastāvu, var izdarīt secinājumu, ka panta piemērošanu apgrūtina tirgošanās ar ietekmi pierādīšana. Noziedzīga nodarījuma izdarīšanā var būt iesaistītas daudzas personas, turklāt tirgošanās ar ietekmi ir tipisks „fona” noziedzīgais nodarījums, kura atklāšanai nepieciešams laiks un, kurš ir grūti izmeklējams, tāpēc Krimināllikuma 326.¹ panta pirmās daļas sankcijas ir jāpalielina, lai 326.¹ panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu varētu klasificēt kā smagu noziegumu, kuram saskaņā ar Krimināllikuma 56.pantu kriminālatbildības noilgums būtu desmit gadi no nozieguma izdarīšanas dienas.

5. Attiecībā uz tirgošanās ar ietekmi kriminālatbildības noteikšanu, nepastāv vienota ārvalstu attieksme. Valstis, kuras nav ieviesušas kriminālatbildību, pamatā norāda uz grūtībām nošķirt nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi no lobēšanas, kas citās valstīs ir atzīta forma un likumīgi nostiprināta nacionālajās tiesībās.
6. Nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi ir sarežģīti nošķirt no lobēšana. Vienojošais faktors ir valsts amatpersonas ietekmēšana, bet atšķirīgs ir ietekmes veids. Tirgojoties ar ietekmi valsts amatpersona tiek ietekmēta prettiesiski, turpretī lobētāji savas intereses aizstāv atklāti, iesaistoties valsts amatpersonu lēmumu pieņemšanā. Atšķirība, kas nošķir nelikumīgo tirgošanos ar ietekmi no lobēšanas ir tāda, ka personai, kura tirgojas ar ietekmi, ir jābūt ar korumpētu nodomu.
7. Šobrīd saistībā ar lobēšanu, publiskās varas institūcijām nav noteikti pienākumi, kas izrietētu no ārējiem normatīvajiem aktiem, tāpēc nepieciešams ieviest lobētāju darba normatīvo regulējumu, kas varētu mazināt atsevišķu indivīdu iespējas prettiesiski ietekmēt valsts amatpersonas lēmumus.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Danovskis E. Valsts dienesta jēdziens. Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
2. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
3. Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas valstu atrunas un deklarācijas. Pieejams: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173/declarations?p_auth=pC2aeHTh
4. Ideju vārdnīca. Autoru kolektīvs. Rīga: Zvaigzne, 1994.
5. GRECO trešās vērtēšanas kārtas pielikums otrajam atbilstības ziņojumam par Latviju. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
6. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
7. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
8. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
9. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
11. Krimināllikuma anotācija. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0677_0
12. Kučs A. Tiesību uz vārda brīvību juridiskā konstrukcija Satversmē. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
13. Latvijas Republikas Prokuratūras paziņojumi presei. Prokuratūra daļā izbeidz kriminālprocesu pret divām personām tā dēvētajā oligarhu lietā. Pieejams: <http://www.prokuratūra.gov.lv/public/31897.html>
14. Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
15. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
16. Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams: http://www.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0318_0

17. Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/F5E8FC4FBE48732DC22575CA002E1BDE?OpenDocument#B>
18. Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument#b>
19. Lobēšanas atklātības likumprojekta anotācija. Pieejams:
<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40253850>
20. Lobēšanas atklātības likumprojekta 2.pants. Pieejams:
<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40253850>
21. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Pieejams:
https://www.tm.gov.lv/files/.../lv_jaunumi_Petijums.pdf
22. Tiesību aktu projekti. Pieejams:
<http://www.knab.gov.lv/lv/legislations/projects/article.php?id=373450>
23. Vilks A., Ķipēna K. Korupcija. Rīga: SIA „Lietišķās informācijas dienests”, 2000.
24. Anticorruption in Transition: A contribution to the policy debate. Washington: The World Bank, 2000. Pieejams:
<https://books.google.co.uk/books?id=gpBvS3O17S4C&pg=PA3#v=onepage&q&f=false>
25. Chart of signatures and ratifications of Treaty 173.
Pieejams:http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173/signatures?p_auth=oVD8IkT8
26. Compliance Report on Italia (Adopted by GRECO at its 64th Plenary Meeting).
Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
27. Compliance Report on the United States (Adopted by GRECO at its 63rd Plenary Meeting). Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
28. Compliance Report on Ukraine (Adopted by GRECO at its 62nd Plenary Meeting).
Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
29. Details of Treaty No.173. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>

30. Evaluation Report on Switzerland on Incrimination (Adopted by GRECO at its 52nd Plenary Meeting). Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
31. Graziano L. Lobbying, pluralism and democracy. New York: Palgrave, 2001.
32. Heywood P. Political corruption. Oxford: Blackwell Publishers, 1997.
33. Ivory R. Corruption, asset recovery, and the protection of property in public international law: the human rights of bad guys. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
34. Johnston M. Syndromes of corruption: wealth, power, and democracy. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
35. Krieger J. The Oxford companion to politics of the world. Oxford: Oxford University Press, 1993.
36. OECD Glossaries. Corruption. France: OECD, 2008.
37. Second Compliance Report on Armenia (Adopted by GRECO at its 66th Plenary Meeting). Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
38. Second Compliance Report on Lithuania (Adopted by GRECO at its 60th Plenary Meeting). Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
39. Second Compliance Report on the United Kingdom (Adopted by GRECO at its 56th Plenary Meeting). Pieejams:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp
40. Transparency International publication. Corruption Perceptions Index 2014. Pieejams:
<https://www.transparency.org/whatwedo/publication/cpi2014>
41. Transparency International report. Lobbying in Europe. Pieejams: <http://golden-section-graphics.com/transparency/>
42. What is GRECO?
Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_en.asp

Normatīvie akti

43. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām: Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2003. 3.aprīlis, Nr.52.
44. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija: Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30.novembris, Nr.191.

45. Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr.43.
46. Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200.
47. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 2.augusts, Nr.114.
48. Par Eiropas Padomes līgumu par Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) nodibināšanu: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 30.jūnijs, Nr.244/246.
49. Valsts civildienesta likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 22.septembris, Nr.331/333.
50. Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 20.decembris, Nr.460/464.
51. Valsts pārvaldes iekārtas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, Nr.94.
52. Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.marts, Nr.34.
53. Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, Nr.193.
54. Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27.decembris, Nr.202.
55. Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.-2020.gadam. Ministru kabineta 2015.gada 16.jūlija rīkojums Nr.393. Latvijas Vēstnesis, 2015. 17.jūlijs, Nr.138.
56. Penal Code. Law of the Republic of Estonia. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/525092015001/consolide>
57. Уголовный Кодекс Украины. Закон Республики Украины. Pieejams: <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-17/>

Juridiskās prakses materiāli

58. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 31. janvāra lēmums lietā SKK-43/2012: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012/>

Bakalaura darbs „Tirgošanās ar ietekmi” ir izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums ir veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Līva Skujiņa _____

Rekomendēju/ nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Valentija Liholaja _____

Recenzents/e: